

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU
Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava

PARALELNE STRUKTURE NA KOSOVU

oktobar 2003.

SADRŽAJ

GLOSAR	4
UVOD	5
REZIME	6
PREPORUKE.....	8
I. Smanjenje tražnje	8
II. Smanjenje ponude	9
III. Mere sprovođenja politike.....	9
Poglavlje I PARALELNE STRUKTURE BEZBEDNOSTI	11
1.1 Uvod – istorijski pregled	12
1.2 Čuvari mosta – tekuća situacija	13
1.2.1 Organizaciona struktura i finansiranje	13
1.2.2 Aktivnosti	14
1.3 MUP u severnoj Mitrovici/Mitrovicë – tekuća situacija	14
1.4 Uključivanje predašnjih čuvara mosta i pripadnika MUP u Kosovsku policijsku službu... 14	
Poglavlje II PARALELNI SUDOVI	16
2.1 Istorijat	17
2.2 Postojeći sudovi.....	17
2.2.1 Region Mitrovice/Mitrovicë	17
2.2.2 Priština/Prishtinë	18
2.2.3 Region Gnjilane/Gjilan	19
2.2.4 Regioni Peć/Pejë i Prizren	19
2.3 Efekti paralelnog pravosudnog sistema	19
2.3.1 Predmeti	19
2.3.2 Izvršenje presuda	20
2.4 Analiza	21
2.4.1 Trenutni problemi.....	21
2.4.2 Donesene presude paralelnih sudova.....	22
2.4.3 Predmeti u postupku pred paralelnim sudovima	23
Poglavlje III PARALELNE UPRAVNE STRUKTURE	
IMOVINSKA PITANJA	24
3.1 Istorijat i problemi	25
3.2 Paralelne upravne strukture na teritoriji Kosova	26
3.2.1 Opštinski sekretarijati za urbanizam.....	26
3.2.2 Opštinske katastarske službe	26
3.3 Paralelne katastarske službe u Srbiji.....	26
3.4 Pravna valjanost odluka upravnih struktura.....	26
3.4.1 Pravna valjanost odluka koje su donele upravne strukture pre UNMIK i onih koje UNMIK priznaje na Kosovu i nedostatak delotvornog pravnog leka	26
3.4.1.1 Pravna valjanost odluka donetih pre potpunog ustanovljenja UNMIK.....	27
3.4.1.2 Pravna valjanost odluka koje su donele strukture koje UNMIK priznaje.....	27
3.4.1.3 Konfuzija u pogledu pravnih lekova	27
3.4.2 Pravna valjanost katastarskih spisa iz Srbije.....	28
Poglavlje IV PARALELNE ŠKOLE	30
4.2 Uzroci i posledice postojanja paralelnih struktura.....	32
4.2.1 Suštinski uzroci postojanja paralelnih struktura.....	32
4.2.1.1 Percepcija o lošim bezbednosnim uslovima	32
4.2.1.2 Beskompromisni stavovi u pogledu tolerancije i iznalaženju zajedničkih interesa kako zajednice kosovskih Albanaca tako i zajednice kosovskih Srba	32
4.2.1.3 Dvostruki lični dohoci koji se isplaćuju nastavnom kadru srpske nacionalnosti.....	33
4.2.2 Efekti postojanja paralelnih struktura	34
4.2.2.1 Razlike u nastavnom planu i programu	34
4.2.2.2 Učenici kao taoci političke borbe	34
Poglavlje V PARALELNO ZDRAVSTVO	36
5.1 Strukture	37
5.2 Uzroci i posledice postojanja paralelnih struktura.....	38

5.2.1 Suštinski uzroci postojanja paralelnih zdravstvenih centara	38
5.2.1.1 Beskomprpmisni stavovi u pogledu tolerancije i nalaženja zajedničkih interesa kako zajednice kosovskih Albanaca tako i zajednice kosovskih Srba	38
5.2.1.2 Dvostruki lični dohoci koje isplaćuje Ministarstvo zdravlja Srbije	38
5.2.2 Posledice postojanja paralelnih zdravstvenih centara.....	39
Poglavlje VI SRPSKO MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA IZDAJE VOZAČKE DOZVOLE I DRUGE ISPRAVE	40
6.1 Strukture	41
6.2 Posledice ovih struktura.....	41
ZAKLJUČAK.....	44

GLOSAR

KCK	Koordinacioni centar za Kosovo
OP	Odeljenje pravde UNMIK
DSS	Demokratska stranka Srbije
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
IRL	Interno raseljena lica
KKA	Kosovska katastarska agencija
KBK	Konsolidovani budžet Kosova
KFOR	Mirovne vojne snage na Kosovu
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
KZK	Krivični zakon Kosova
KPS	Kosovska policijska služba
SLZ	Službenik UNMIK za lokalne zajednice
SO	Skupština opštine
MONT	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju
PSO	Pravni službenik UNMIK u opštini
OKS	Opštinska katastarska služba
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije
NATO	Severnoatlanska vojna alijansa
Kancelarija pravnog savetnika	Kancelarija pravnog savetnika SPGS
Kancelarija za povratak	Kancelarija za povratak i zajednice
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PIS	Privremene institucije samouprave
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
MOSS	Ministarstvo za obrazovanje i sport Srbije
MZS	Ministarstvo zdravlja Srbije
SNV	Srpsko nacionalno veće
SPS	Socijalistička partija Srbije
SPGS	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
UNMIK	Misija prelazne uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu
SB UN	Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija

UVOD

Po završetku NATO kampanje bombardovanja 1999. kosovski Srbi koji su ostali na Kosovu nisu odmah priznali novoosnovanu upravu UNMIK. Godinama su bezbednosni problemi otežavali kosovskim Srbima i drugim manjinama da putuju van svojih enklava. Oni koji žive u pretežno srpskim opštinama na severu retko su putovali drugim oblastima Kosova. U ovim enklavama i u severnim opštinama¹ održali su se srpska uprava, sudovi, škole, bolnice, itd., direktno odgovorni Beogradu. Posle sukoba, osnovane su isto tako nove institucije, kao što su policijske snage kosovskih Srba u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i Koordinacioni centar za Kosovo (KCK) baziran u Beogradu.² UNMIK nikada nije prihvatila ove strukture pod srpskom kontrolom, koje rade paralelno sa administracijom UNMIK.

U ovom izveštaju opšti naziv *paralelne strukture* koristi se da definiše tela koja su radila ili još uvek rade na Kosovu posle 10. juna 1999., a koja nemaju mandat u skladu sa rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. U većini slučajeva ove institucije rade pod *de facto* ovlašćenjima vlade Srbije i prenose jurisdikciju nad Kosovom na samu Srbiju, ili rade na teritoriji Kosova. Ove paralelne strukture rade istovremeno, ili pod istim krovom kao i tela koja UNMIK priznaje.³

Postojanje paralelnih sistema i dalje ima značajan uticaj na društvo. Da bi pripremila strategiju za rešavanje problema postojanja ovih paralelnih struktura, UNMIK je oformila radnu grupu, koju čine njena četiri stuba i KFOR, Kancelarija za povratak i zajednice, Kancelarija pravnog savetnika SPGS, i drugi. Radna grupa se nedavno sastala kako bi sačinila listu paralelnih struktura, kao prvi korak u pripremi strategije.

Ovaj izveštaj pruža pregled postojećih paralelnih struktura na Kosovu. Izveštaj obuhvata bezbednosne strukture, sudove, upravne strukture koje se bave pitanjima imovine, škole, zdravstvene ustanove i isprave koje izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije. Izveštaj ne pokriva sve aktivnosti vlade Srbije na teritoriji Kosova. Na primer, KCK, koji trenutno ojačava paralelne upravne strukture postavljanjem opštinskih koordinatora i veća, isključen je iz ovog izveštaja. Međutim, preporuke odražavaju činjenicu da aktivnosti ovih konkurentnih struktura predstavljaju ozbiljnu pretnju autoritetu i efikasnosti opština i da bi stoga trebalo da se koordiniraju preko SPGS.⁴

Cilj izveštaja jeste da opiše i analizira efekte paralelnih sistema koji rade na istoj teritoriji. Javlja se brojni problemi. U oblasti krivičnog prava, najozbiljniji je problem dvostruke ugroženosti. U oblasti građanskog prava, pravosnažnost odluka koje donesu paralelni sudovi još uvek nije utvrđena, na primer pri razvodu, plaćanju izdržavanja ili u ostavinskim parnicama. Kosovska deca ne dobijaju jednako obrazovanje zato što postoje dva školska sistema sa različitim nastavnim programom. Pojedinci u posedu vozačkih dozvola koje su izdale srpske vlasti se hapse i osuđuju zbog posedovanja falsifikovanih dokumenata.

---

¹ Kada se u ovom izveštaju pominju severne opštine, to podrazumeva Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan, Zubin Potok i severni deo Mitrovica/Mitrovicë (severna Mitrovica/Mitrovicë).

² KCK je oformljen leta 2001. zajedničkom odlukom Vlade Srbije i Vlade tadašnje Savezne Republike Jugoslavije. Sedište KCK je danas u Beogradu i sastoji se od devet sektora: za povratak; proterane, IRL i humanitarnu pomoć; zaštitu kulturnog nasleđa; pravnog odeljenja; sektora za civilnu upravu; rekonstrukciju i ekonomski razvoj; informisanje; odeljenja za pratnju; i grupe za informatiku (izraz KCK).

³ Upravna tela odgovorna za imovinska pitanja osnovana posle 10. juna 1999. ponekad priznaju mandat UNMIK, ali isto tako rade *de facto* pod vlastima u Beogradu.

⁴ Vidi str. 9.

Izveštaj je podeljen na šest poglavlja, od kojih svako daje pregled tekuće situacije i analizira efekte posebne paralelne strukture. OEBS je sačinila posebne preporuke kako da se pokušaju rešiti ovi problemi, koje se mogu naći posle Rezimea.

REZIME

OEBS je ispitala paralelne strukture u oblasti bezbednosti, sudova, imovinskih pitanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i izdavanja dokumenata koja postoje na Kosovu. Svrha ovog izveštaja jeste da proceni odluke i usluge koje ove strukture pružaju i njihov uticaj na društvo.

Od juna 1999. postojala su dva glavna tela uključena u paralelne bezbednosne strukture na severu Mitrovice/Mitrovičë, takozvani "čuvari mosta" i policija Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP). OEBS je ranije izveštavala o aktivnostima čuvara mosta, koji su služili kao policija na severu Mitrovice/Mitrovičë, i o MUP.⁵ Čuvari mosta su počeli da gube političku podršku Beograda i lokalne populacije u 2002. Načinjen je progres u regrutovanju kosovskih Srba pripadnika MUP u KPS; u policijskoj stanici u severnoj Mitrovici/Mitrovičë trenutno rade 42 policajca, od kojih su devetnaestorica bivši pripadnici MUP.

OEBS je takođe ranije izveštavala o paralelnim sudovima koji rade u mitrovačkom regionu.⁶ Od tada, UNMIK radi na raspuštanju paralelnih sudova, uporedo osnivajući sudove UNMIK u severnim opštinama. UNMIK je 13. januara 2003. otvorila opštinske i sudove za prekršaje u pretežno srpskim kosovskim opštinama Leposavić/Leposaviq i Zubin Potok, mada sudovi još uvek nisu potpuno operativni. Uprkos postojanja ovih sudova, i dalje ima nekoliko paralelnih sudova koji rade na Kosovu. Izgleda takođe da postoje sudovi u samoj Srbiji koji su preuzeli jurisdikciju nad svakom opštinom i okrugom na Kosovu. UNMIK treba da traži saradnju sa Beogradom da bi ove strukture raspustile. Pored toga, UNMIK mora stvoriti mehanizam sa mandatom da donese odluku o pravosnažnosti odluka koje su doneli paralelni sudovi.

I dok paralelni sudovi imaju jurisdikciju nad imovinskim predmetima, postoje takođe i upravne paralelne strukture koje donose odluke koje se tiču imovinskih prava. OEBS je ispitala neke od aktivnosti opštinskih direkcija za urbanizam i opštinskih katastarskih službi na Kosovu koje rade *de facto* pod nadležnima u Beogradu, kao i uticaj prenesenih katastarskih knjiga kosovske imovine u samu Srbiju.

Na Kosovu su se javila dva sistema obrazovanja, delimično zbog uzajamnog nepoverenja između kosovskih Srba i Albanaca. Ovo nepoverenje se manifestuje odbacivanjem drugog obrazovnog sistema zbog percepiranog negativnog uticaja koji može naneti deci i u smislu obrazovanja koje dobiju, kao i zbog moguće pretnje njihovoj ličnoj bezbednosti. Sve škole locirane ili u enklavama kosovskih Srba ili u opštinama gde zajednica kosovskih Srba predstavlja većinu koriste nastavne programe Ministarstva za obrazovanje i sport Srbije (MOSS). MOSS snabdeva škole udžbenicima, diplomama i pečatima. Nastavnike i pomoćno osoblje nadgleda MOSS i oni primaju plate i od ovog prvog i od Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju PIS (MONT). Do danas, srpske škole ne priznaju svedočanstva ili diplome koje daju kosovske škole i *vice versa*.

Nepoverenje je, između ostalog, takođe dovelo do razvoja paralelnih sistema zdravstvene zaštite na Kosovu. Pored sistema zdravstvene zaštite PIS, OEBS je utvrdila izvestan broj zdravstvenih ustanova koje isključivo vodi Ministarstvo zdravlja Srbije (MZS). MZS vrši nadzor i daje plate za zaposleno osoblje, te pokriva druge tekuće troškove. Ne postoji saradnja niti razmena informacija između ova dva sistema.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (MUP) ima nekoliko kancelarija lociranih širom Kosova. Njihove aktivnosti obuhvataju izdavanje pasoša, vozačkih dozvola, ličnih karti i registarskih tablica za vozila. Mnogi Kosovci iz svih etničkih zajednica se oslanjaju na ove

⁵ Vidi izveštaj OEBS: Paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici/Mitrovičë, maj 2002.

⁶ Vidi izveštaj OEBS: Paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici/Mitrovičë, maj 2002

službe, pogotovo oni koji treba da putuju u samu Srbiju, jer se dokumenta UNMIK tamo uglavnom ne priznaju. Problemi nastaju kada ova lica ista dokumenta koriste na Kosovu. Neki su uhapšeni i osuđeni zbog falsifikovanja, drugi su bili novčano kažnjeni zbog posedovanja nevažećih dokumenata.

OEBS je sačinila niz preporuka za UNMIK o tome kako da najbolje reši ove probleme. Preporuke se nalaze na stranicama koje slede.

PREPORUKE

UNMIK mora doneti koherentnu politiku u vezi paralelnih struktura na Kosovu. OEBS pozdravlja inicijativu UNMIK da obrazuje radnu grupu za raspuštanje paralelnih struktura. Međutim, ne može se sa svim paralelnim strukturama postupati na isti način. Problemi u oblasti policije i pravosuđa su direktno odgovornost UNMIK, dok se pitanjima obrazovanja i zdravstvene zaštite mora baviti preko nadležnih ministarstava.

Mnoge od tačaka u daljem tekstu preporučene su kao tema za očekivane direktne razgovore između Prištine/Prishtinë i Beograda, a pogotovo one koje predlažu pojačanu saradnju između nadležnih ministarstava u sektorima zdravstvene zaštite i obrazovanja.

Preporuke su podeljene u tri kategorije. Prva kategorija preporuka usmerena je na smanjenje tražnje za paralelnim službama, t.j., na poboljšanje službi UNMIK i PIS, te da se tako zadobije poverenje javnosti. Druga kategorija smanjuje ponudu paralelnih službi u pregovorima sa onima koji ih organizuju. Treća kategorija preporuka ima za cilj da nametne određenu politiku/mere koje se mogu sprovesti. Sve tri komponente su neophodne da bi se smanjila, i na kraju eliminisala, zavisnost nekih zajednica od paralelnih struktura na Kosovu. Neke preporuke se mogu smestiti u više od jedne kategorije.

I. Smanjenje tražnje

Paralelne strukture bezbednosti

- Kako bi se konsolidovalo znatno smanjenje pretnje koju predstavljaju paralelne strukture bezbednosti, policija UNMIK i Kosovska policijska služba (KPS) bi trebalo da i dalje imaju dovoljnu podršku administracije UNMIK i lokalnih kosovskih političara i za svoje operativne aktivnosti kao i za regrutovanje u severnoj Mitrovici/Mitrovicë.
- Policija UNMIK i KPS bi trebalo da pojačaju inicijative u povezivanju sa zajednicom i patroliranju u zajednici u severnoj Mitrovici/Mitrovicë sa ciljem da ojačaju poverenje lokalne zajednice u policiju i u cilju razvoja saradnje između policije i lokalnog stanovništva.

Paralelni sudovi

- Da bi se osnažilo poverenje javnosti u sudove UNMIK, pogotovo u severnim opštinama, Odeljenje pravde (OP) bi trebalo da razmotri organizovanje kampanje u javnosti.

Paralelne škole

- UNMIK/PIS bi trebalo da sačine detaljnu procenu o implikacijama koje paralelni školski sistem ima na Kosovu. UNMIK/PIS moraju sprovesti Zajednički dokument, koji predviđa da kosovski Srbi imaju obrazovanje na svom sopstvenom jeziku od osnovne škole do universiteta. U tu svrhu UNMIK/PIS moraju predvideti sredstva u budžetu koja će zadovoljiti potrebe stanovnika kosovskih Srba. Moraju se, pogotovo, obezbediti knjige i drugi obrazovni materijal na srpskom jeziku.
- MONT i MOSS bi trebalo odmah da se dogovore o planu kako da osiguraju obostrano priznanje diploma i svedočanstava o završetku različitih nivoa obrazovanja, te da standardizuju zahteve za izdavanje diploma i svedočanstava.

Paralelna zdravstvena zaštita

- UNMIK/PIS bi trebalo da sačine detaljnu procenu o implikacijama koje ima paralelni sistem zdravstvene zaštite na Kosovu i preduzmu aktivne mere da dopru do određenih

zajednica kako bi im pomogli da savladaju strah vezan za traženje pomoći od sistema zdravstvene zaštite UNMIK.

- UNMIK/PIS treba da postignu neodložan dogovor sa Beogradom u vezi sistema koji obezbeđuje da se pacijenti i njihovi zdravstveni kartoni lako mogu preneti sa jednog sistema na drugi.⁷

II. Smanjenje ponude

Paralelni sudovi

- SPGS/Stub I UNMIK (policija i pravosuđe) trebalo bi da reše pitanje sprovođenja Zajedničke deklaracije tako što će razmotriti da li se dalje treba razmatrati bezbednost, transport i smeštaj potencijalnih sudija i tužilaca kosovskih Srba kako bi se oni ohrabрили da rade u okviru pravosuđa UNMIK.
- OP bi trebalo da sačini procenu o broju i prirodi predmeta u toku pred paralelnim sudovima da bi se ustanovila procedura za njihov prenos na sudove UNMIK.

Paralelne škole

- U skladu sa Zajedničkim dokumentom, mora se postići dogovor između Beograda i Prištine/Prištinë sa ciljem da se stvori jedan obrazovni sistem na Kosovu koji je prihvatljiv za sve zajednice.

Paralelna zdravstvena zaštita

- UNMIK/PIS bi trebalo da načine dogovor sa Beogradom u cilju stvaranja jednog konsolidovanog sistema zdravstvene zaštite na Kosovu, otvorenog za sve zajednice, pod upravom PIS.

Srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova

- UNMIK bi trebalo da nastavi da ohrabruje Vladu Srbije da potpiše Protokol o kretanju registrovanih vozila i izdavanju registarskih tablica i saobraćajnih dozvola, što bi stvorilo uzajamno priznavanje registarskih tablica i saobraćajnih isprava.

Koordinacioni centar za Kosovo

- UNMIK bi trebalo da zatraži od Beograda da ne otvara kancelarije KCK na Kosovu bez prethodnog odobrenja SPGS. Ovakvo odobrenje moglo bi se dati pošto se utvrdi da te kancelarije rade pod uslovim predviđenim u postojećim sporazumima i u skladu sa važećim zakonom na Kosovu.
- UNMIK bi trebalo da zahteva da aktivnosti KCK na Kosovu budu u skladu i budu ograničene na sporazumu izloženom u Zajedničkom dokumentu.

III. Mere sprovođenja politike

Paralelni sudovi

- Bilo bi preporučljivo priznati odluke paralelnih sudova u severnim opštinama donesene između 10. juna 1999. i 13. januara 2003. (datuma kada su otvoreni sudovi UNMIK u Leposaviću/Leposaviq i Zubinom Potoku). Priznavanje odluka jeste jedino moguće ako UNMIK stvori transparentnu proceduru za reviziju. Dok se odluka ne donese, pojedinci i dalje neće imati sigurnost u vezi svojih prava i obaveza.

---

⁷ Prema Ministarstvu zdravlja, postoji izvesna minimalna saradnja u vezi prenosa dokumentacije, pogotovo u slučajevima saobraćajnih nezgoda i drugih situacija opasnih po život.

Paralelne upravne strukture – imovinska pitanja

- Odluke koje se tiču imovine, a koje su donele paralelne upravne strukture *pre* nego što je UNMIK postala potpuno operativna u severnim opštinama, najbolje bi bilo priznati. Priznavanje odluka je jedino moguće ukoliko UNMIK stvori transparentnu proceduru za reviziju.
- SPGS bi trebalo da objavi objašnjenje u vezi valjanosti upravnih odluka vezanih za imovinu koje su donele paralelne strukture u Srbiji.

Srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova

- UNMIK bi trebalo jasno da iznese koje delatnosti kancelarija SUP, ukoliko takvih ima, smatra legitimnim.
- UNMIK bi trebalo da bude aktivnija u obaveštavanju javnosti o statusu i zakonitosti dokumenata SRJ/Srbije i rokovima za podnošenje zahteva za tablice UNMIK. U svetlu ovoga, Kabinet SPGS treba da osigura objavljivanje izvršnih odluka.

Poglavlje I

PARALELNE STRUKTURE BEZBEDNOSTI

1.1 Uvod – istorijski pregled⁸

Dva glavna entiteta uključena u paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici/Mitrovicë od juna 1999. jesu takozvani čuvari mosta⁹ i Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (MUP).

Po okončanju sukoba 1999., nekoliko kosovskih Srba bi se redovno okupljalo na različitim prelazima preko reke Ibar da bi sprečili kosovske Albance da se vrate u severni deo Mitrovice/Mitrovicë. U početku su se ljudi spontano okupljali blizu mosta bez vođstva ili opreme, ali se kasnije grupa bolje organizovala. Čuvari mosta, kako je grupa postala poznata, smatrali su sebe bezbednosnom organizacijom sa tri glavne funkcije: da spreče ulazak kosovskih Albanaca u severnu Mitrovicu/Mitrovicë; da prikupljaju informacije o KFOR i policiji UNMIK; i da prikupljaju informacije o svakom kosovskom Albanu koji živi na severu. Krajem 1999. čuvari mosta su postali strukturirana organizacija, koja svoje aktivnosti koordiniše uz pomoć radio-veze i druge komunikacijske opreme. Njeni pripadnici su radili u redovnim smenama i primali platu.¹⁰ Tokom tog perioda osnovano je i udruženje građana Most Sv. Dimitrija (srpska NVO). Ova organizacija predstavljala pokušaj da se stvori front za organizaciju čuvara mosta, pogotovo u pogledu ostvarivanja političkih ciljeva.

Od kraja 1999. do kraja 2001. policija UNMIK (koju je lokalno stanovništvo u severnoj Mitrovici/Mitrovicë smatralo okupacionom silom) je redovno bila uključena u sukobe sa civilnim stanovništvom, što je ozbiljno ograničavalo njenu sposobnost da preuzme normalne policijske aktivnosti. Čuvari mosta i MUP su stoga ispunili taj vakuum. U odsustvu efikasnih policijskih snaga UNMIK na severu Mitrovice/Mitrovicë, čuvari mosta (i u manjoj meri MUP) su postali vodeći “organi za sprovođenje zakona”.¹¹

Posle jula 2000., stvoren je dubok jaz u okviru organizacije čuvara mosta, što je za posledicu imalo javljanje nekoliko različitih frakcija u okviru grupe i prateću internu borbu za prevlast.

Od polovine 2002., čuvari mosta su počeli gubiti političku podršku Beograda i lokalnog stanovništva.¹² Stoga su se, u nedostatku odgovarajućeg finansiranja, jedinstvene organizacione strukture i političke i podrške naroda, čuvari mosta primirili i nekoliko meseci se činilo da nisu aktivni. Tokom tog perioda pređašnji čuvari mosta su, individualno, možda nastavili da učestvuju u incidentima koji destabilizuju bezbednosnu situaciju na severu Mitrovice/Mitrovicë,¹³ ali takve incidente više izgleda nije vodila ili koordinirala

---

⁸ U maju 2002. OEBS je izdala izveštaj o Paralelnim bezbednosnim strukturama u severnoj Mitrovici/Mitrovicë (izveštaj iz 2002.). Izveštaj iz 2002. je dao pregled istorijskog razvoja ovih paralelnih struktura, pružio informacije o efektima tih struktura na uspostavljanje vladavine zakona, i ponudio izvestan broj preporuka za konkretno delovanje koje bi trebalo preduzeti kako bi se ovaj problem rešio. Izveštaj pred vama ima nameru da pruži noviju sliku, mada se deo istorijskog pregleda iz izveštaja iz 2002. ponavlja radi upoznavanja sa problemom.

⁹ UNMIK je tražila da se čuvari mosta nazovu “banda s mosta” kako se ne bi legitimizovalo njihovo postojanje. S bzirom da se ovaj izveštaj odnosi na događaje koji su se odigrali u prošlosti (kada je ova grupa bila poznata kao čuvari mosta), OEBS i dalje za njih koristi prvobitni naziv.

¹⁰ Čuvari mosta su plaćani od dobrovoljnih priloga kao i iz budžeta bolnice u severnoj Mitrovici/Mitrovicë (koja je pod upravom Ministarstva zdravlja Srbije).

¹¹ Poznato je da su čuvari mosta, na primer, hapsili ljude i predavali ih vlastima u samoj Srbiji radi suđenja.

¹² Izgleda da je Beograd uskratio političku podršku čuvarima mosta delimično zbog odluke Srpskog nacionalnog veća (SNV) da bojkotuje opštinske izbore. SNV je pokret stvoren na Kosovu neposredno pre NATO bombardovanja. SNV je bilo u opoziciji tadašnjoj vladajućoj Socijalističkoj partiji Srbije (SPS) i težilo je da radi bez obzira na političke granice kako bi se zaštitili srpski interesi na Kosovu. SNV je bilo vezano za čuvare mosta preko svog vođe u to vreme, koji je pružao političku podršku čuvarima mosta.

¹³ Osmog maja 2003. grupa od 50 kosovskih Srba i 10 kosovskih Albanaca su se međusobno provocirali na oba kraja glavnog mosta. KFOR je intervenisao i smirio situaciju. Tridesetog maja

organizovana grupa čuvara mosta. Međutim, posle relativno mirnog perioda, 2. avgusta 2003., nekih 30 kosovskih Albanaca se skupilo na severnoj strani mosta i započelo svađu sa četvoricom kosovskih Srba. Za nekoliko minuta se na severnoj strani u neposrednoj blizini mosta okupilo oko 150 kosovskih Srba. Most je za izvesno vreme zatvoren kako bi se situacija smirila. Ovaj incident je pokazao da su kosovski Srbi na severu Mitrovice/Mitrovicë još uvek na oprezu i u dovoljnoj meri dobro organizovani da brzo okupe veliki broj ljudi na severnoj strani mosta kada smatraju da je to neophodno. Ostaje da se vidi da li se ovo može smatrati ponovnim javljanjem čuvara mosta na severu Mitrovice/Mitrovicë.

Što se tiče prisustva policajaca MUP, MUP koji operiše na severu Kosova je uvek bio diskretan, a njihova uloga nikada nije bila sasvim jasna. Tokom prošle godine, policajci MUP su se još više pritajili. Neki od njih su postali pripadnici Kosovske policijske službe (KPS).

Odeljak koji sledi iznosi tekuću organizaciju i aktivnosti bezbednosnih struktura koje ne pripadaju UNMIK u severnim opštinama.

1.2 Čuvari mosta – tekuća situacija

1.2.1 Organizaciona struktura i finansiranje

Od maja 2002. organizaciona struktura, operativne aktivnosti i broj čuvara mosta su se značajno promenili.¹⁴

Izgleda da su vlasti u Srbiji prestale da plaćaju čuvare mosta u januaru 2003.¹⁵ Prema jednom članu Savetodavnog odbora,¹⁶ više od polovine pređašnjih čuvara mosta je trenutno nezaposleno i potrebna im je finansijska pomoć. Nejasno je da li ovi pripadnici i dalje dobijaju finansijsku pomoć prikupljenu od lokalnih vlasnika radnji i biznisa. Prema istom izvoru, potvrđenom iz drugog lokalnog izvora, ovakav način prikupljanja sredstava je prestao.

Nekih 20-30 preostalih pripadnika prvobitne grupe i dalje čini obezbeđenje bolnice u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Takođe, postoje pripadnici prvobitne grupe koji se nalaze na platnom spisku, ali ne dolaze na posao. Ni policija UNMIK, ni KFOR, niti kosovsko Ministarstvo zdravlja nemaju nikakvu kontrolu nad ovom ustanovom ili njenim aktivnostima.¹⁷

Osim toga, lokalni izvori tvrde da dodatni izvor finansijske pomoći čuvarima mosta može poticati od humanitarne pomoći koju vlasti u Beogradu daju udruženju građana Sv. Dimitrije. Međutim, izvori u policiji UNMIK veruju da je ovaj izvor finansiranja bio veoma malog obima, te da je sada prestao.

2003., zbog saobraćajne gužve u naselju “Mala Bosna” u severnoj Mitrovici/Mitrovicë koju je izazvao kamion u vlasništvu jedne međunarodne NVO koji je istovarivao građevinski materijal, jedan vozač kosovski Srbin je postao agresivan i napao jednog pripadnika policije UNMIK. Policija je potom uhapsila vozača. Posle hapšenja, na licu mesta se okupila grupa kosovskih Srba i kamenovala policajce i radnike kosovske Albanice. Tri policajca i jedan od radnika zadobili su lakše povrede, a slomljena su i stakla na kamionu.

¹⁴ O organizaciji pre maja 2002., vidi izveštaj OEBS: Paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, maj 2002., str. 4.

¹⁵ Povlačenje fondova poklopilo se sa povlačenjem političke podrške pomenute u fusnoti 9. Takođe se poklopilo sa navodnim “dogovorom” da se bivši čuvari mosta i bivši pripadnici MUP kosovski Srbi regrutuju u KPS.

¹⁶ U severnoj Mitrovici/Mitrovicë UNMIK je postavila osmočlani Savetodavni odbor, čija je svrha da pomogne da se problemi stanovnika severne Mitrovice/Mitrovicë prenesu administraciji UNMIK.

¹⁷ OEBS je dobila obaveštenje da ima više osoba na platnom spisku bolnice u Mitrovici/Mitrovicë nego što ih zaista trenutno zvanično radi. Vidi poglavlje V o paralelnom zdravstvu, str. 36-37.

1.2.2 Aktivnosti

Opšte uzev, sadašnja labavo povezana grupa od 50 – 80 ranijih čuvara mosta više ne reaguje na krivične prijave niti preduzima druge policijske aktivnosti. Neke lokacije u severnoj Mitrovici/Mitrovičë i dalje posećuju grupe predašnjih čuvara mosta, međutim oni izgleda sada imaju ograničeni vizuelni uticaj. Na primer, više gotovo da i nema prisustva čuvara mosta pored glavnog mosta između severa i juga Mitrovice/Mitrovičë. Prema policiji UNMIK, ostaci grupe mogu, ipak, pokušati da iskoriste svaki bezbednosni incident kako bi osvojili politički i lični kapital.¹⁸

1.3 MUP u severnoj Mitrovici/Mitrovičë – tekuća situacija

Pripadnici MUP su dobro organizovani i nastavljaju da održavaju kancelarije u Zvečanu/Zvečan, Zubinom Potoku i severnoj Mitrovici/Mitrovičë. Oni se ne ističu, ali svejedno nastavljaju sa administrativnim aktivnostima kao što su obrađivanje zahteva za pasoše i vozačke dozvole Srbije. Izgleda da pripadnici MUP više ne prevoze osumnjičene preko administrativne granice između Kosova i same Srbije kako bi ih tamo predali policiji.

1.4 Uključivanje predašnjih čuvara mosta i pripadnika MUP u Kosovsku policijsku službu¹⁹

Načinjen je napredak u regrutovanju policajaca MUP kosovskih Srba u KPS od maja 2002., kada je OEBS objavila svoj poslednji izveštaj o paralelnim strukturama bezbednosti u severnoj Mitrovici/Mitrovičë.²⁰ U drugom kvartalu 2002. mnogi predašnji pripadnici čuvara mosta su se prijavili za Kosovsku policijsku službu (KPS).²¹ Međutim, samo su tri prijave bile uspešne. Neki čuvari mosta su kasnije tvrdili da je proces selekcije bio pristrasan i nepravedan.

Prema Kosovskoj policijskoj školi (KPS), proces selekcije za ovu grupu potencijalnih pripadnika KPS je bio nešto drugačiji nego normalna procedura zbog posebne prirode ove grupe. Cilj regrutovanja je bio da se visoko rangirani ili uticajni kosovski Srbi sa policijskim ili bezbednosnim iskustvom uključe u KPS tako da bi veći broj kosovskih Srba imao poverenja u KPS (koju je krajem 1999. sačinjavalo oko 45% ranijih pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova). Vlasti u Beogradu su podržale ovaj proces. Liste kandidata su odobravale agencije van KPS. Lica čije je prijave odbila konkursna komisija KPS bila su ona koja nisu ispunila minimum profesionalnog standarda. Kriterijumi koji su korišćeni u izboru kadeta uključivali su godine, obrazovanje, stalno boravište, fizički i psihološki test i proveru biografije.

¹⁸ Vidi uvod o incidentima koji su se nedavno dogodili. Treba takođe primetiti da je 14. avgusta 2003., na vanrednoj sednici, Skupština opštine Zvečan/Zvečan donela odluku da okupi “poseban komitet za samoodbranu i zaštitu od albanskih terorističkih i ekstremističkih napada.” Zadatak komiteta, rečeno je, “jeste da preduzme političke, savetodavne, organizacione i druge mere za zaštitu srpske populacije u opštini Zvečan i šire, uključujući ovlašćene međunarodne institucije i vladina tela u Srbiji i Crnoj Gori, tj. Republici Srbiji, kao i mere samozaštite građana zvečanske opštine u slučaju da pomenute institucije nisu u stanju da obezbede sigurnost ljudi.” (Odluka 01 br. 016-1/-03)

¹⁹ Zajednički dokument UNMIK-SRJ od 5. novembra 2001. ponavlja obavezu da se nastavi sa razvojem i jačanjem Kosovske policijske službe tako da sve zajednice mogu imati poverenja u profesionalnu, multietničku i zajedničku policiju, čiji je prvenstveni cilj da služi i štiti prava svih ljudi na Kosovu, te se dalje obavezuje da kao prioritet regrutuje više kosovskih Srba, pogotovo iz severnog dela Kosova.

²⁰ Vidi fusnotu 7.

²¹ Prema policiji UNMIK u mitrovačkom regionu, prvu grupu kandidata za početno testiranje sačinjavalo je oko 120 ranijih policajaca MUP i ranijih čuvara mosta. Drugu grupu sačinjavalo je oko 70 osoba (različitih profila).

S obzirom na kontinuiranu nezaposlenost u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kaže se da su pređašnji čuvari mosta i pripadnici MUP kosovski Srbi i dalje voljni da se podvrgnu procesu selekcije kako bi pristupili KPS.²²

Prema regionalnom koordinatoru KPS za Mitrovicu/Mitrovicë, trenutno u severnoj mitrovačkoj policijskoj stanici ima 42 pripadnika KPS kosovskih Srba, od kojih su 19 bivši pripadnici MUP. Osmoro bivših pripadnika MUP služi u stanici u Leposaviću/Leposaviq. Međutim, 29. maja 2003., četvorica policajaca KPS bivših pripadnika MUP su dali ostavke u Mitrovici/Mitrovicë. Prema policiji, ovakav procenat ostavki nije neobičan kada se u obzir uzmu svi praktični faktori policijske karijere (kao što su pravo na penziju u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije i niske plate koje nudi KPS).²³

---

²² Ne postoji jasna statistika koliko ranijih čuvara mosta ili ranijih policajaca MUP se prijavilo za KPS. Postojeće brojke takođe zbunjuju jer kandidati i kosovski Srbi i kosovski Albanci mogu imati ranije vojno ili policijsko iskustvo pod prethodnim jugoslovenskim režimom. Kosovki Albanci sa policijskim iskustvom stari preko 35 godina i sami su mogli biti pripadnici MUP.

²³ OEBS je dobila obaveštenje da su ostavke motivisane frustracijom što KPS nije regrutovala više ranijih policajaca MUP. Prema KPS, ostavke su takođe izazvane u znak protivljenja prema politici policije UNMIK vezanoj za sprovođenje uredbi o registraciji vozila i vozačkim dozvolama (vidi poglavlje VI za više informacija o problemu vozačkih dozvola, Ministarstvo unutrašnjih poslova, str. 39).

Poglavlje II

PARALELNI SUDOVI

2.1 Istorijat

Maja 2002. OEBS je izvestila o postojanju srpskih sudova koji rade u mitrovačkom regionu, van prelazne strukture uprave UNMIK.²⁴ U to vreme, OEBS je izvestila o radu sudova za prekršaje i/ili opštinskih sudova u Mitrovici/Mitrovicë, Leposaviću/Leposaviq, Zubinom Potoku i Zvečanu/Zvečan. Prema podacima primljenim u to vreme, bilo je ukupno 34 sudija koji su radili u ovim severnim paralelnim pravosudnim strukturama. Okružni sud za ove opštinske sudove nalazio se u Kraljevu, u samoj Srbiji.²⁵ OEBS je takođe izveštavala o postojanju srpskih sudova van teritorije Kosova, sa jurisdikcijom nad Kosovom.²⁶

Prema informacijama OEBS, izgleda da trenutno postoje srpski sudovi koji pokrivaju svaku opštinu i okrug na Kosovu. Najveći broj ovih sudova se sada nalazi u samoj Srbiji. Drugim rečima, posle sukoba 1999., ovi sudovi su povučeni u samu Srbiju, ali i dalje smatraju da imaju jurisdikciju nad teritorijom Kosova.

UNMIK radi na raspuštanju paralelnih sudova uz istovremeno otvaranje sudova UNMIK u severnim opštinama. U tom kontekstu, 9. jula 2002. potpisana je Zajednička deklaracija²⁷ između ministra pravde Republike Srbije i zamenika SPGS za policiju i pravosuđe kako bi se dalje olakšalo postavljenje tužilaca i sudija kosovskih Srba u sudove UNMIK. Posle prijema prijava kandidata, UNMIK je otvorila opštinske sudove i sudove za prekršaje u opštinama Leposavić/Leposaviq i Zubin Potok, u kojima Srbi čine većinu. Četvoro sudija u opštinskim sudovima i troje u sudovima za prekršaje srpskog porekla položili su zakletvu pred SPGS, zvanično stupivši na dužnost 13. januara 2003. Većina sudija i pomoćnog osoblja ranije je radilo u okviru paralelnog sistema, a novoosnovani sudovi otvoreni su u zgradama paralelnih sudova, uz sporazum da paralelne sudove treba rasformirati. Sud za prekršaje i odeljenje Opštinskog suda u Uroševcu/Ferizaj takođe su otvoreni u Štrpcu/Shtërpçë. Jedan sudija je tamo postavljen u sudu za prekršaje, a Skupština Kosova trenutno razmatra tri kandidata za opštinski sud i sud za prekršaje. Novoosnovani sudovi UNMIK još uvek nisu potpuno operativni.

2.2 Postojeći sudovi

2.2.1 Region Mitrovica/Mitrovicë

Uprkos osnivanju sudova UNMIK u Leposaviću/Leposaviq i Zubinom Potoku, paralelni sudovi i dalje rade. Paralelni opštinski sud u Mitrovici/Mitrovicë, sud za prekršaje u Zvečanu/Zvečan i kancelarija paralelnog opštinskog suda u Mitrovici/Mitrovicë locirana u Zubinom Potoku još uvek rade. Postoji takođe i paralelni okružni javni tužilac za Mitrovicu/Mitrovicë koji radi u Zvečanu/Zvečan, sa najmanje dva dodeljena tužioca.

U martu 2003. OEBS se susrela sa predsednikom paralelnog opštinskog suda u Mitrovici/Mitrovicë u Zvečanu/Zvečan, kao i sa predsednikom i troje sudija paralelnog okružnog suda u Mitrovici/Mitrovicë, dislociranog u Kraljevu, u samoj Srbiji. Predsednik okružnog suda je izjavio da su srpski sudovi u severnim kosovskim opštinama još uvek povezani sa Ministarstvom pravde Srbije u Beogradu. On je izjavio da sudove često koriste ne samo kosovski Srbi već i kosovski Albanci, koji sudove koriste da bi, na primer, dobili srpske isprave kako bi mogli putovati. On je potvrdio da se sedište okružnog suda za Mitrovicu/Mitrovicë nalazi u Kraljevu.

²⁴ Vidi izveštaj OEBS o Aktivnostima paralelnih sudova u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, 13. maj 2002., str. 2.

²⁵ Id.

²⁶ Vidi Deveti izveštaj OEBS i UNHCR o položaju etničkih manjina na Kosovu, maj 2002., str. 17.

²⁷ "Zajednička deklaracija o izboru sudija i tužilaca srpskog porekla u multietnički pravosudni sistem na Kosovu."

Paralelni opštinski sud u Mitrovici/Mitrovicë takođe vodi odeljenje u Zubinom Potoku. Ova kancelarija locirana je u opštinskoj zgradi u Zubinom Potoku, na istom spratu gde su nove sudske kancelarije UNMIK. Na vratima kancelarija stoji natpis: “Overa ugovora, ovlašćenja; utorak i petak 9 – 11; Kancelarija u Zubinom Potoku Opštinskog suda u Mitrovici.” OEBS je posetila kancelariju i susrela se sa dve osobe. Ove osobe su potvrdile da kancelarija radi u okviru srpskog pravosudnog sistema, i da je ogranak “sudova u Kosovskoj Mitrovici.” Ove su osobe izjavile da nisu ovlašćene dati bilo kakvu drugu izjavu; samo predsednik suda može davati zvanične izjave. Oni su takođe izjavili da će kancelariju napustiti samo ako napismeno dobiju rešenje od Ministarstva pravde Srbije.

Pored paralelnog mitrovačkog opštinskog suda, takođe postoji paralelni sud za prekršaje u Zvečanu/Zvečan. Prema informacijama koje je dobila OEBS, sud retko pretresa predmete zbog činjenice da policija iz same Srbije više ne patrolira ulicama.²⁸ Šestog februara 2003. održan je sastanak između predstavnika UNMIK i predsednika paralelnog suda za prekršaje u Zvečanu/Zvečan. Sastanak je sazvan na zahtev zaposlenih u sudu kako bi se inicirao predlog za otvaranje suda za prekršaje u Zvečanu/Zvečan pod jurisdikcijom UNMIK. Na ovom sastanku predsednica suda je izjavila volju da se prijavi za radno mesto. Ovaj predlog je 11. jula 2003. odbila Skupština opštine.

OEBS je obavestena da je bivši predsednik paralelnog opštinskog suda u Leposaviću/Leposaviq nedavno pokušao da ponovo otvori paralelni opštinski sud. Jedna sekretarica i jedan sudski službenik iz novouspostavljenog Opštinskog suda UNMIK u Leposaviću/Leposaviq dali su ostavke po prijemu ove vesti i odmah ih je zaposlio paralelni opštinski sud. Pokušaj da se ponovo otvori paralelni opštinski sud je, međutim, zaustavljen intervencijom OP i pravnika Opštine Leposavić/leposaviq.

2.2.2 Priština/Prishtinë

OEBS zna za jedan paralelni sud koji radi na teritoriji regiona Prištine/Prishtinë: opštinski sud smešten u Lepini/Lepinë, selu u lipljanskoj opštini. Petog maja 2003. OEBS se susrela sa sudijom kosovskim Srbinom koji je nadležan za sud. Prema njegovom mišljenju, jurisdikcija ovog suda je opština Lipljan/Lipjan. Sud mesečno obradi oko 20 predmeta. Najveći broj predmeta vezan je za imovinu ili nasledstvo.²⁹ Sudija je objasnio da su kosovski Srbi povremeno primorani da se oslone na paralelni sud jer Vlada Srbije ne priznaje odluke UNMIK. Na primer, u predmetu vezanom za novac koji se potražuje od srpske Vlade, efikasnije je da se zahtev uloži kod srpskog suda. Sudija je pomenuo tri slučaja kada su se kosovski Albanci oslonili na srpski sud iz ovih razloga, te da se žalbe na odluke suda u Lepini/Lepinë ulažu Okružnom sudu u Nišu, u samoj Srbiji. Jedanaestog maja OEBS se susrela sa predsednikom Opštinskog suda UNMIK u Lipljanu/Lipjan koji je potvrdio postojanje paralelnog srpskog suda u Lepini/Lepinë.³⁰

Nedavno se i štampa usmerila na problem paralelnog suda u Lepini/Lepinë. Dnevni list “Zeri” je objavio ovaj članak 12. maja:

“U selu Lepina u opštini Lipljan (region Prištine) radi paralelni sud koji vode dvoje srpskih sudija [...]. Skupština opštine Lipljan je obavestila vlasti

²⁸ Vidi odeljak I, o paralelni bezbednosnim strukturama, str. 11.

²⁹ Vidi detaljnu analizu o odlukama vezanim za probleme imovinskih prava koje su donela paralelna administrativna tela u poglavlju III, str. 24.

³⁰ Predsednik suda je izjavio da je dvoje sudija kosovskih Srba imenovano u Opštinski sud u Lipljanu/Lipjan, ali da nikada nisu došli na posao. Predsednik suda je bio uverenja da odluka sudija kosovskih Srba da se ne priključe opštinskom sudu ne proističe iz finansijskih razloga, već je posledica političkog pritiska iz Beograda. Predsednik suda je izjavio da su kolege kosovski Srbi uvek dobrodošli da se priključe sudu i počnu sa radom.

UNMIK o radu ovog suda, ali do sada UNMIK ništa nije učinila da spreči njegov rad, mada on nije u skladu sa Rezolucijom 1244. Opštinski sud u Lipljanu ne prihvata za valjane dokumente koje izdaje ovaj paralelni sud i apeluje na građane da ne smeju koristiti ovaj sud, jer je to samo gubljenje vremena i novca.”[sic]

2.2.3 Region Gnjilane/Gjilan

Odmah nakon sukoba srpski Opštinski sud u Gnjilanu/Gjilan prebačen je u Vranje, dok je Opštinski sud u Štrpcu/Shtërpçë prebačen u Leskovac, oba u samu Srbiju. Međutim, u Štrpcu/Shtërpçë je ostala administrativna kancelarija paralelnog suda za Štrpce/Shtërpçë u Leskovcu. Ova kancelarija zapravo služi kao kancelarija za vezu – iz nje se predmeti nose u samu Srbiju radi donošenja sudskih odluka. Administrativna kancelarija paralelnog suda nastavlja da koristi pečat “Republika Srbija”.

2.2.4 Regioni Peć/Pejë i Prizren

Nije prijavljeno postojanje paralelnih sudova u regionima Prizren i Peć/Pejë, mada izgleda postoje sudovi dislocirani u samu Srbiju. Na primer, postoje opštinski sud za Peć/Pejë u Leskovcu, i opštinski sud za Prizren u Kruševcu. Predmeti se uglavnom odnose na nasleđe i imovinu.³¹ Predsednik Opštinskog suda u Peći/Pejë je potvrdio da se odluke paralelnih sudova ne priznaju kao pravosnažne.

2.3 Efekti paralelnog pravosudnog sistema

2.3.1 Predmeti

Od 1999., većina aktivnosti koje preduzimaju paralelni opštinski sudovi u severnim opštinama su administrativne prirode, što obuhvata overavanje punomoćja, izdavanje uverenja o osuđivanosti, overavanje ili sertifikovanje dokumenata, itd. OEBS je primetila da se na paralelne sudove oslanja kada je potrebno da se odluke priznaju u samoj Srbiji; na primer, u predmetima koji se tiču nasleđivanja. OEBS nije dozvoljen pristup svim predmetima koje razmatraju paralelni sudovi. Međutim, predsednik paralelnog okružnog suda za “Kosovsku Mitrovicu” je izjavio da su u periodu između juna 1999. i januara 2003. paralelni opštinski sudovi za mitrovački region i paralelni okružni sud u Kraljevu ukupno razmatrali navedeni broj i vrstu predmeta.³²

parnice:	723
krivični postupak:	352
istražni postupak: ³³	126
nasleđe:	628
razno: ³⁴	1983
izvršenja:	176
overa dokumenata za inostranstvo (apostila): ³⁵	216
overa dokumenata (opšta): ³⁶	1011
zamolnice: ³⁷	59

³¹ Vidi odeljak III o paralelnim administrativnim strukturama – imovinskim pitanjima, str. 24.

³² Oko 95% se rešava na nivou opštinskih sudova. Nisu bili dostupni precizni podaci za predmete gde je uložena žalba. Podaci ne uključuju predmete pred sudovima za prekršaje.

³³ Broj ‘istražnih postupaka’ odnosi se na predmete koji su doveli do krivičnog postupka kao i na one koji su odbačeni u prethodnom postupku.

³⁴ Kategorija “razno” sadrži predmete okončane prijateljskim poravnanjem, vanparničnim postupkom itd.

³⁵ Sudovi overavaju apostilom da bi potvrdili/overili dokumenta koja potiču od stranih sudova.

³⁶ “Overa dokumenata” sadrži sve druge overe koje se traže zakonom, na primer, overa ugovora, izdavanje uverenja da lice nije osuđivano, itd.

Predsednik paralelnog okružnog suda za Mitrovicu/Mitrovicë je na sastanku 8. maja rekao da su paralelni sudovi prestali da se bave krivičnom materijom. Sudije Opštinskog suda u Leposaviću/Leposaviq kasnije su potvrdile ovu informaciju. Pre toga, na sastanku 11. marta, predsednik paralelnog okružnog suda je opisao jedan predmet u postupku u paralelnom okružnom sudu u Kraljevu, gde je postojala mogućnost dvostruke ugroženosti. Optužnica tereti optuženog za ubistvo u pokušaju. Prema informacijama dobijenim od predsednika suda, sud UNMIK je već prethodno oglasio optuženog krivim za nanošenje teške telesne povrede na osnovu istih, ili suštinski sličnih, činjenica.

OEBS je obavestena o sličnom slučaju, gde je optuženog, koji je odležao devet meseci u pritvoru u samoj Srbiji, paralelni okružni sud u Kraljevu oslobodio optužbe za ubistvo. Po povratku na Kosovo, Okružni sud UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë je pokrenuo istragu. Osumnjičeni je pritvoren na četiri meseca zbog nanošenja teške telesne povrede koja je rezultirala smrću žrtve, na osnovu istih, ili u osnovi sličnih činjenica. Po završetku istrage, međunarodni javni tužilac je povukao optužnicu u februaru 2003. zbog nedostatka dokaza. Osumnjičeni je potom oslobođen iz pritvora. Posle toga, oštećena strana, kći pokojnog, preduzela je privatno gonjenje ulaganjem tužbe protiv osumnjičenog za krivično delo nanošenja teške telesne povrede. Predmet je i dalje u postupku.

OEBS je takođe bila u mogućnosti da prikupi podatke o predmetima u postupku pred ranijim paralelnim opštinskim sudom u Leposaviću/Leposaviq. Prema vršiocu dužnosti predsednika suda, pred sudom su u postupku navedeni predmeti.

Broj predmeta u postupku koje je sud primio pre juna 1999.:

građanski postupak:	15
krivični postupak:	13
krivične istrage:	15
nasleđe:	5
izvršni postupak:	30
vanparnični postupak:	4

Broj predmeta u postupku primljenih od juna 1999. do 13. januara 2003.:³⁸

građanski postupak:	87
krivični postupak:	527
krivične istrage:	24
nasleđe:	32
izvršni postupak:	26
vanparnični postupak:	6

Ove predmete u postupku je paralelni sud ostavio u zgradi suda u Leposaviću/Leposaviq. Odeljenje pravde UNMIK (OP) trenutno vrši procenu da li i kako ove predmete preneti na pravosudni sistem UNMIK.

2.3.2 Izvršenje presuda

Sredstva izvršenja presuda paralelnih sudova su ograničena na ono što je još na raspolaganju postojećim paralelnim pravosudnim i administrativnim strukturama. Otvoreno izvršenje je gotovo onemogućeno prisustvom policije UNMIK. Međutim, paralelne administrativne strukture izgleda pružaju izvesne mogućnosti za izvršenje presuda. Na primer, ukoliko se radi

³⁷ 'Zamolnice' se odnose na traženje pravne pomoći od drugih sudova, bilo unutar Srbije i Crne Gore ili iz inostranstva.

³⁸ Trinaesti januar 2003. predstavlja datum kada je zvanično otvoren Opštinski sud UNMIK u Leposaviću/Leposavić.

o novčanoj kompenzaciji, odluka se još uvek može sprovesti putem paralelnog Zavoda za obračun i plaćanje lociranog u Zvečanu/Zvečan. On zamenjuje raniju Službu društvenog knjigovodstva iz jugoslovenskih socijalističkih vremena. OEBS nije upoznata sa efikasnošću ovog mehanizma.

Još uvek postoji katastarska služba u Leposaviću/Leposaviq, Zvečanu/Zvečan i Zubinom Potoku, i dalje pod upravom srpskih vlasti, koja normalno sprovodi odluke vezane za imovinska pitanja. Direktor katastra Kosova (sa kancelarijom u katastarskoj službi u Leposaviću/Leposaviq) izjavio je da nije bilo izmena u katastarskom registru od juna 1999. Srpske katastarske službe na Kosovu prihvataju zahteve za izmenom, uključujući sudske presude o promeni vlasništva, ali neće izvršiti nikakve izmene dok se ne donesu odluke o radu katastarskog registra. Trenutno ove katastarske službe samo izdaju potvrde na zahtev, kao što je posedovni list.³⁹

2.4 Analiza

2.4.1 Trenutni problemi

Važan cilj Zajedničkog dokumenta, te kasnije Zajedničke deklaracije,⁴⁰ bio je da se ohrabre sudije i tužioci kosovski Srbi da se prijave za radna mesta u okviru sistema pravosuđa UNMIK. U tom pogledu je UNMIK delimično uspešna. Otvoreni su sudovi u Zubinom Potoku i Leposaviću/Leposaviq, a ukupno 11 sudija kosovskih Srba sada radi u sudovima UNMIK. S druge strane, Ministarstvo pravde Srbije nije ispunjavalo svoje obaveze prema Zajedničkoj deklaraciji sa velikim entuzijazmom, što je sve potencijalne kandidate stavilo u nezgodan položaj. Srpsko Ministarstvo pravde šalje oprečne signale. Na primer, nije jasno da li će sudije i tužioci Srbi nastaviti da dobijaju socijalne beneficije od srpske Vlade. Ministarstvo jeste podnelo predlog zakonskog instrumenta Skupštini Srbije kojim se objavljuje privremena suspenzija jurisdikcije nad pravosudnim sistemom Kosova tokom perioda privremene uprave UNMIK, ali je predlog kasnije povučen. U vreme pisanja ovog izveštaja, OEBS je saznala da je Ministarstvo pravde ponovo podnelo preporuke Vladi Srbije da privremeno suspenduje svoju jurisdikciju nad Kosovom i apsorbuje veći deo zaposlenih u postojeće sudove koji pokrivaju samo Srbiju. Ostaje da se vidi da li će se ove preporuke pretvoriti u praksu.

Sudije i tužioci Srbi oklevaju da se prijave za mesta u okviru UNMIK jer srpske vlasti još uvek nude bolje radne uslove. Na primer, UNMIK nudi niže plate i manje beneficija. Za sada, većina kosovskih Srba izgleda prednost daje životu i radu u Srbiji.

Uprkos otvaranju sudova UNMIK u severnim opštinama, među stanovništvom još uvek vlada nesigurnost u vezi toga kom sudu da se obrate. Kosovski Srbi, kao i povremeno kosovski Albanci, još uvek oslanjaju na paralelne sudove u nekim poslovima. Primer su administrativne stvari. U nekim slučajevima sudovi UNMIK nisu u stanju da overe određene potvrde, kao što je potvrda da lice nije osuđivano pre juna 1999., jer se dati podaci nalaze u posedu srpskih pravosudnih organa. Lica kojima je ovakva potvrda neophodna, na primer za dobijanje vize, normalno će se obratiti direktno ovim srpskim sudovima pre nego da upute molbu UNMIK da pošalje zahtev Beogradu. Da bi izbegli neizvesnost, mnogi ljudi se obraćaju za isti dokument i paralelnim i sudovima UNMIK.

Novoosnovani sudovi UNMIK u Leposaviću/Leposaviq i Zubinom Potoku nemaju velikih mogućnosti. Trenutno je postavljen samo po jedan sudija za svaki od sudova u ovim opštinama. Svaga nekoliko predmeta je u postupku, a kod krivičnih predmeta se ne može

³⁹ Za više informacija pogledati odeljak III, paralelne administrativne strukture – imovinska pitanja, str. 24.

⁴⁰ Zajednička deklaracija o imenovanju sudija i tužilaca srpskog porekla u multietnički sistem pravosuđa na Kosovu, 9. jul 2002.

sastaviti veće. Tako se predmeti i dalje šalju sudovima u Mitrovici/Mitrovicë. Ograničen rad sudova UNMIK u Leposaviću/Leposaviq iskoristio je raniji predsednik paralelnog suda kao argument koji opravdava ponovno otvaranje paralelnog opštinskog suda. Uzimajući u obzir da su sudovi UNMIK otvoreno pre devet meseci, ovaj argument je podržalo stanovništvo.⁴¹

2.4.2 Donesene presude paralelnih sudova

Jedan problem koji će UNMIK morati da reši jeste status predmeta gde su paralelni sudovi doneli pravosnažnu odluku iz vremena kada su bili najaktivniji – u periodu između 1999. i 2002. Tokom ovog perioda, UNMIK je imala samo ograničenu kontrolu nad opštinama na severu Kosova. Mada su sudovi UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë imali zvanično jursidikciju nad ovim teritorijama, u mnogim predmetima su odlučivali paralelni sudovi. UNMIK još uvek nije donela odluku kako da proceni zakonitost presuda i mera koje su doneli paralelni sudovi tokom perioda kada su bili aktivni. Štaviše, UNMIK još uvek nije utvrdila postupak o tome da li će i kako preneti u svoj sistem predmete koje su otvorili paralelni sudovi. Kako sada stvari stoje, ostaje nejasno da li će, na primer, imovinske transakcije koje je overio paralelni sud biti pravosnažne; ili da li je na snazi hipoteka na kredit koju je overio paralelni sud. Isto se odnosi na odluke paralelnog suda o razvodu ili plaćanju alimentacije. Pre ili kasnije neophodna je odluka da li je par i dalje u braku, ili da li treba da prestane plaćanje alimentacije.

Postoje dva moguća rešenja: stvaranje odgovarajućih mehanizama za ocenu zakonske valjanosti odluka i mera paralelnih sudova i za prenošenje predmeta u postupku; ili odluka da presude paralelnih sudova nisu pravosnažne. Zbilja, ukoliko UNMIK ne reši ove probleme, ovo drugo rešenje bi moglo biti rezultat u svakom slučaju, s obzirom da su UNMIK i lokalne sudije često izjavljivale da aktivnosti paralelnih sudova nemaju važnost.

Nepriznavanje presuda paralelnih sudova može se opravdati time što su paralelne strukture nelegalne prema Rezoluciji 1244 (1999) Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, te su stoga sve njihove odluke i mere u skladu s tim nelegalne. Ovakvo rešenje, međutim, nije baš idealno i može stvoriti socijalne probleme. Na primer, neko može iskoristiti prednost pravne nesigurnosti i prestati da plaća alimentaciju, ili prestati da otplaćuje kredite, ili pokušati da preuzme prenetu imovinu. Drugo, takvo rešenje može prenebnuti činjenicu da se kosovski Srbi koji žive u severnim opštinama oslanjaju na paralelne sudove kako bi zaštitili svoje interese. Štaviše, rad ovih sudova je bio nesmetan u periodu od 1999. do 2003., kada sudovi UNMIK na severu nisu ni bili osnovani. Stanovnici ovih opština su stoga ostali bez drugog rešenja osim da koriste paralelne sudove. Politika Vlade Srbije da održi ove sudove pojačavala je taj utisak. Proglašenje odluka paralelnih sudova nevažećim ugroziće one koji su razumno pretpostavili da odluke ovih sudova imaju pravosnažnost na Kosovu.

Potpuno nepriznavanje odluka paralelnih sudova može stvoriti probleme koje ilustruju sledeći primeri. U 2001. jedna osoba se žalila na odluku Opštinskog suda u Mitrovici/Mitrovicë od pre 1999. paralelnom okružnom sudu za Mitrovicu/Mitrovicë dislociranom u Kraljevu, Srbija, o visini kompenzacije dodeljene u postupku eksproprijacije. U 2002., zabrinuta za pravosnažnost odluke koju je doneo paralelni okružni sud “Kosovske Mitrovice,” ista osoba je pristupila predsedniku Okružnog suda UNMIK za Mitrovicu/Mitrovicë, koji je stranku savetovao ili da ponovo pokrene prvostepeni postupak pred Opštinskim sudom UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë ili da sačeka rasformiranje paralelnog okružnog suda za “Kosovsku Mitrovicu” i prenos predmeta u postupku na Okružni sud UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë. Jedna druga osoba posedovala je ugovor o kupoprodaji stana u društvenom vlasništvu overen od paralelnog opštinskog suda u Mitrovici/Mitrovicë septembra 2000. U 2002. vlasnik stana je stan prodao trećem licu, ali je Opštinski sud UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë odbio overiti

⁴¹ Vidi str. 18 u vezi pokušaja ponovnog otvaranja paralelnog opštinskog suda u Leposaviću/Leposaviq.

ugovor o prodaji uz obrazloženje da ugovor o kupoprodaji koji je overio paralelni sud u Mitrovici/Mitrovicë nema pravnu valjanost. Službeno lice Opštinskog suda savetovalo je stranku da se obrati opštinskom pravnom službeniku Mitrovice/Mitrovicë radi dobijanja odluke o pravosnažnosti kupoprodajnog ugovora iz 2000. Opštinski pravni službenik je stranku obavestio da nije kompetentan da donese odluku u ovoj stvari.

2.4.3 Predmeti u postupku pred paralelnim sudovima

UNMIK još uvek nije donela odluku u vezi prenosa predmeta u postupka sa paralelnih na sudove UNMIK. Ponovno podnošenje predmeta odgovarajućem sudu UNMIK trebalo bi da bude jednostavno, ali mogu se javiti problemi u vezi zastarevanja predmeta. Štaviše, ukoliko se predmet prenese na sud UNMIK, moraće se doneti odluka o tome šta da se radi sa dokumentacijom datog predmeta, da li predmet početi iz početka i da li smatrati postupak vođen u periodu od juna 1999. do januara 2003. pravovaljanim. Štaviše, takođe će se morati doneti odluka o tome kako postupati sa predmetima koji su u postupku od pre juna 1999. Najpreča je potreba rešiti ove probleme, kao što pokazuje ponovno otvaranje paralelnog opštinskog suda u Laposaviću/Leposaviq.

Poglavlje III

**PARALELNE UPRAVNE STRUKTURE
IMOVINSKA PITANJA**

3.1 Istorijat i problemi

Opštinske vlasti na Kosovu nadležne su za uređenje i upravljanje imovinom koja se nalazi u okviru opštinskih granica u skladu sa važećim zakonom. OEBS je utvrdila da neke administrativne strukture koje su nadležne za imovinska pitanja na Kosovu rade pod upravom Beograda, uprkos ustanovljenja civilne uprave UNMIK. Ove administrativne strukture posebno su aktivne u opštinama Zvečan/Zvečan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq. OEBS je isto tako otkrila da u samoj Srbiji rade paralelne katastarske službe.

Situacija u severnim opštinama mora se ispitati u svetlu razvoja u regionu. Prvo, sve do septembra 1999., u regionu Mitrovica/Mitrovicë nisu postavljeni regionalni i opštinski administratori. Drugo, tek je oktobra 2000. UNMIK okončala formiranje Skupštine opštine u Mitrovici/Mitrovicë; novembra 2000. ovo je obavljeno u Zvečanu/Zvečan; u decembru 2000. u Zubinom Potoku; a u januaru 2001. formirana je Skupština opštine u Leposaviću/Leposaviq.

Kada su ustanovljene skupštine opština, i time počele da posluju po poslovniku u okviru Uredbe UNMIK 2000/45,⁴² isti oni sekretarijati za urbanizam i katastarske službe, koji su ranije poslovali pod kontrolom Srbije, zvanično su priznati kao organi UNMIK. Međutim, veza sa Beogradom nije prekinuta, posledica čega je da ovi upravni organi koje UNMIK priznaje citiraju srpski zakon⁴³ kao pravnu osnovu za svoje odluke i koriste pečat Republike Srbije.

Stepen uticaja Beograda u severnim opštinama može se ilustrovati primerima iz Skupštine opštine Leposavić/Leposaviq. Prvo, Skupština opštine je marta 2003. izdala dokument o nezakonito izgrađenim objektima i ustanovila uslove za legalizaciju ovih objekata. Dokument je nosio pečat Republike Srbije i pozivao se na ranije zakone Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) donete 1990-ih.⁴⁴ Drugo, na jednoj od svojih nedavnih sednica, Skupština opštine je otvoreno razmatrala primenu zakona o regulisanju nezakonite izgradnje, koji je donela Republika Srbija. Iako je opštinski pravni službenik UNMIK bio prisutan ovoj sednici Skupštine opštine, nije intervenisao da ospori primenljivost ovog zakona.⁴⁵ Predsednik Skupštine opštine kasnije je izjavio da će Skupština opštine primenjivati kako pravne okvire UNMIK tako i Republike Srbije.⁴⁶

Drugi problem u vezi imovinskih prava na Kosovu jeste u tome što su mnogi katastarski spisi vezani za imovinu na Kosovu posle sukoba prebačeni u Srbiju. Sledstveno tome, sada je nastala čitava zbrka u pogledu valjanosti posedovnih listova (katastarskih spisa) na Kosovu koji su izdati u Srbiji.

Povreda imovinskih prava pojedinaca nastala je usled ovakvog rada upravnih struktura. Da bi se ova zbrka otkonila, mora se utvrditi pravna valjanost odluka (rešenja) koja su izdali ovi upravni organi pre i posle potpunog ustanovljenja UNMIK u severnim opštinama.

---

⁴² O samoupravi opština na Kosovu.

⁴³ “Srpski zakon” se ovde odnosi na zakon koji ne važi na Kosovu. Imajte u vidu da se srpski zakoni još uvek mogu primenjivati na Kosovu u skladu sa Uredbom UNMIK 1999/24 o važećem zakonu na Kosovu.

⁴⁴ Odluka Skupštine opštine br. 353-3, od 11. marta 2003. U odluci se kaže da kada istekne rok za legalizaciju, bespravno izgrađeni objekti će biti porušeni o trošku vlasnika.

⁴⁵ Na istoj sednici, potpredsednik i glavni izvršni službenik (GIS) nazvani su “izdajnicima” od strane nekih članova javnosti što su radili protiv “direktiva” dobijenih od Koordinacionog centra za Kosovo (KCK) i Vlade Srbije i Crne Gore da retroaktivno legalizuju sve bespravno izgrađene objekte.

⁴⁶ Vidi fusnotu 41.

3.2 Paralelne upravne strukture na teritoriji Kosova

3.2.1 Opštinski sekretarijati za urbanizam

OEBS je pronašla neke odluke vezane za imovinska pitanja koje su izdali opštinski sekretarijati za urbanizam iz Zvečana/Zvečan, Zubinog Potoka i Leposavića/Leposaviq od 1999. do 2003. sa pečatom Republike Srbije, na ćirilici. OEBS je isto tako našla odluke koje je izdao opštinski sekretarijat za urbanizam iz Zubinog Potoka, koje su imale i pečat UNMIK i pečat Republike Srbije i potpisane od strane opštinskog predstavnika UNMIK i direktora opštinskog sekretarijata za urbanizam Zubin Potok.⁴⁷

3.2.2 Opštinske katastarske službe

U opštinama Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zvečan, Opštinska katastarska služba (OKS) koju priznaje UNMIK još uvek radi po ovlašćenjima Geodetske uprave Republike Srbije. OEBS je našla dokumentaciju koju su izdale ove službe koja je potpuno zbrkana u pogledu svoje validnosti. Na primer, OKS Zubin Potok izdala je posedovni list februara 2002. sa zaglavljem “Geodetska uprava Republike Srbije”, koji još ima i pečat UNMIK. Činjenica da na ove upravne strukture koje priznaje UNMIK i dalje utiče Beograd stvara pravnu neizvesnost. OEBS je saznala za postojanje žalbi u redovima manjinskih zajednica u krajevima gde kosovski Srbi čine većinsku zajednicu u vezi izdavanja dokumentacije sa zaglavljem “Geodetska uprava Republike Srbije” od strane OKS u ovim opštinama.⁴⁸

3.3 Paralelne katastarske službe u Srbiji

Posle juna 1999. većina katastarskih spisa vezanih za imovinu na teritoriji Kosova prebačena je u Srbiju. Kosovska katastarska agencija (KKA) je obavestila OEBS da je postignut nezvanični dogovor između KKA i Geodetske uprave Republike Srbije da se vrata katastarski spisi iz Srbije. Međutim, potpisivanje nacrtu Protokola odloženo je zbog trenutnog zastoja u razgovorima UNMIK - Beograd.

Prema navodima KKA, katastarska služba u Kruševcu, u Srbiji, raspolaže katastarskim spisima za sve opštine na Kosovu. Verovatno da i druge katastarske službe u Srbiji imaju spise o imovini na Kosovu. KKA je takođe pomenula da je paralelna katastarska služba možda locirana u Nišu. Ipak, UNMIK nije odlučila o pravnoj valjanosti posedovnih listova izdatih u Srbiji, niti se izjasnila da li se ovakvi posedovni listovi mogu smatrati pravno valjanim.

3.4 Pravna valjanost odluka upravnih struktura

3.4.1 Pravna valjanost odluka koje su donele upravne strukture pre UNMIK i onih koje UNMIK priznaje na Kosovu i nedostatak delotvornog pravnog leka

OEBS je u prethodnom tekstu ispitivala problem pravne valjanosti odluka koje su donele upravne strukture pre i posle potpunog ustanovljenja UNMIK u severnim opštinama.⁴⁹ Problem su ilustrovala dva slučaja iz Leposavića/Leposaviq. Takođe je istaknut nedosledan pristup nekih službenika UNMIK u vezi priznavanja odluka koje su donele ove strukture, kao i nedostatak delotvornog pravnog leka za pojedince čija su imovinska prava povređena.

⁴⁷ Na primer, Odluka br. 08-354-467 od 11. novembra 2002.

⁴⁸ Septembra 2003., opštinski pravni službenik UNMIK u Leposaviću/Leposaviq je obavestio OEBS o jednoj takvoj žalbi nekog kosovskog Roma. Slične žalbe ulagali su kosovski Albanci koji žive u opštini Zubin Potok, gde su kosovski Srbi u većini.

⁴⁹ Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, Nedeljni izveštaj, 7-13 april 2003.

3.4.1.1 Pravna valjanost odluka donetih pre potpunog ustanovljenja UNMIK

U prvom slučaju iz Leposavića/Leposaviq, jedan čovek je tražio, a opštinski organi su mu izdali, dozvolu za korišćenje zemljišta radi izgradnje benzinske stanice, u decembru 2000.⁵⁰ OEBS zna da je opštinski administrator UNMIK u Leposaviću/Leposaviq postavljen septembra 1999., međutim, UNMIK je u potpunosti postala operativna tek u decembru 2000.⁵¹ Marta 2003. opštinski predstavnik UNMIK i pravni službenik UNMIK u Leposaviću/Leposaviq rekli su OEBS da carinska služba UNMIK zahteva rušenje benzinske pumpe zbog toga što UNMIK ne priznaje dozvole koje su opštinski organi izdali decembra 2000.

OEBS ističe postojanje pravne nesigurnosti u pogledu valjanosti upravnih odluka donetih u severnim opštinama pre nego što je UNMIK tamo u potpunosti ustanovljena. OEBS je zabrinuta što mogu biti povredena prava onih ljudi koji su, u to vreme, s pravom verovali da su se obratili legitimnoj strukturi, budući da se ne priznaju kao važeće odluke koje su donete pre UNMIK.

3.4.1.2 Pravna valjanost odluka koje su donele strukture koje UNMIK priznaje

U drugom slučaju iz Leposavića/Leposaviq, inspektori opštinskog sekretarijata za urbanizam u Leposaviću/Leposaviq koji UNMIK priznaje, koji i dalje rade pod uticajem Beograda, izdali su rešenje novembra 2002. kojim se odobrava rušenje kioska podignutih bez građevinske dozvole.⁵² Ova rešenja imala su pečat Republike Srbije i vlasnici kioska bili su suočeni sa pravnom nesigurnošću u vezi valjanosti ovih rešenja. Pored toga, postupak za ulaganje žalbe na ova rešenja izdata od strane sekretarijata za urbanizam u Leposaviću/Leposaviq, priznatog od strane UNMIK, nije bio jasan i nije bio u skladu sa važećim zakonom.⁵³

Što se tiče valjanosti posedovnih listova izdatih od strane OKS koje UNMIK priznaje a koje su radile po nalogu Beogradu, i nesigurnosti službenika UNMIK u pogledu njihove valjanosti kao dokaza o vlasništvu, ovo pitanje je istaknuto kada je regionalni administrator UNMIK u Mitrovici/Mitrovicë konsultovao OEBS u vezi valjanosti ove dokumentacije.⁵⁴ Osim toga, službenik UNMIK za lokalne zajednice u Zubinom Potoku dobio je neke pritužbe od kosovskih Albanaca iz sela Čabra/Çabër, opština Zubin Potok, u vezi posedovnih listova koje je izdala OKS u Zubinom Potoku, a koji su imali zaglavljje Geodetske uprave Republike Srbije.

Još nije razjašnjeno pitanje da li administrativno telo koje priznaje UNMIK treba da preispita odluke koje su izdale upravne strukture pre UNMIK (tj. odluke koje su donete na osnovu zakona SFRJ i koje imaju pečat Republike Srbije) da bi se donele pravosnažne odluke.

3.4.1.3 Konfuzija u pogledu pravnih lekova

Od ključne je važnosti da ljudi imaju pravo ulaganja žalbe na odluke koje ugrožavaju njihova imovinska prava i to organu koji ima nadležnost da donese odluku o pravnoj valjanosti odluka koje su donele napred navedene administrativne strukture. OEBS je utvrdila da postoje

⁵⁰ Dozvola za izgradnju koju je izdao Sekretarijat za urbanizam opštine Leposavić/Leposaviq, od 12. decembra 2000.

⁵¹ O postavljenju opštinskog administratora u Leposaviću/ Leposaviq pisano je u izveštaju iz Regionalnog centra OEBS u Mitrovici/Mitrovicë, 28. septembar 1999.

⁵² Odluke br. 354/15 do 20.

⁵³ Rešenja koja je izdao opštinski sekretarijat za urbanizam iz Leposavića/Leposaviq propisivala su da "vlasnici" kioska imaju rok od 10 dana da ulože žalbu na ova rešenja "odboru za žalbe." Nema jasnih podataka o ovom drugostepenom organu "odbora za žalbe", a i rok za pokretanje žalbenog postupka nije dat u skladu sa važećim zakonom.

⁵⁴ Po pravilniku o dokazivanju Direkcije stambena i svojinska pitanja i Komisije za rešavanje stambenih i imovinskih zahteva (Direkcija/Komisija), katastarski spisi predstavljaju samo propratne dokaze, usled netačnosti katastra.

primeri u kojima opštinski organi nisu sigurni u vezi s tim koji je to viši upravni organ nadležan za preispitivanje ovakvih odluka. Sadašnji direktor opštinskog sekretarijata za urbanizam u Leposaviću/Leposaviq, koji UNMIK priznaje, informisao je OEBS da je, po njegovom mišljenju, relevantno ministarstvo u Beogradu nadležno da prima i rešava žalbe na odluke koje su izdate od strane opštinskog sekretarijata za urbanizam. Sasvim suprotno od toga, u opštini Zubin Potok, direktor opštinskog sekretarijata za urbanizam informisao je OEBS da, po njegovom mišljenju, imajući u vidu nejasnoće u vezi višeg nadležnog upravnog organa za preispitivanje odluka, takve odluke koje je donela administrativna struktura priznata od strane UNMIK, a koje su donete prema zakonima SFRJ i imaju pečat Republike Srbije treba da preispita Ombudsperson Kosova.⁵⁵

OEBS je već pisala o operativnoj konfuziji i slaboj obaveštenosti opštinskih organa u vezi višeg upravnog organa nadležnog za preispitivanje valjanosti odluka upravnih organa prve instance izdatih od strane organa koje UNMIK priznaje (koji ne rade pod uticajem Beograda).⁵⁶ Jedan pokušaj da se situacija razjasni načinjen je zaduživanjem Direkcije za administrativne poslove da preduzme koordinaciju nad drugostepenim upravnim preispitivanjem opštinskih odluka. Direkcija obrađuje i dostavlja sve drugostepene žalbe odgovarajućim telima, u okviru prenesenih ili rezervisanih ovlašćenja, na razmatranje i odlučivanje.

U praksi se ne sprovodi preispitivanje od strane višeg upravnog organa odluka koje donesu opštinske direkcije za urbanizam u Zubinom Potoku, Zvečanu/Zvecan i Leposaviću/Leposaviq. Službenici u opštinskim direkcijama za urbanizam u Zvečanu/Zvecan i Leposaviću/Leposaviq su obavestili OEBS da je više upravno telo nadležno za preispitivanje takvih odluka relevantno Ministarstvo u Beogradu.

Pored toga, nejasno je koji su pravni lekovi na raspolaganju i koji važeći upravni postupak treba pratiti tamo gde su odluke donela upravna tela koja su prethodila UNMIK.

3.4.2 Pravna valjanost katastarskih spisa iz Srbije

Što se tiče postojećih paralelnih katastarskih službi koje posluju u Srbiji, prvenstvenu zabrinutost izaziva pravna valjanost na Kosovu ovakvih posedovnih listova koji su izdati od strane ovih službi od 1999. do danas. Na primer, katastarska služba iz Vranja navodno izdaje posedovne listove za imovinu koja se nalazi u regionu Gnjilana/Gjilan. Prema rečima predsednika Skupštine opštine Kamenica/Kamenicë, ovi posedovni listovi imaju pečat Republike Srbije i navode da je mesto izdavanja Kamenica/Kamenicë.⁵⁷ Predsednik Skupštine opštine je obavestio OEBS da opštinski upravni organi na Kosovu ne priznaju kao pravno valjane posedovne listove koje su izdale katastarske službe u Srbiji. Međutim, postoji nesigurnost i kod agencija za rekonstrukciju u vezi s tim da li mogu da prihvate posedovne listove koje su izdale katastarske službe u Srbiji kao dokaz o imovinskim pravima radi dodele pomoći za obnovu.

Efekti prenosa imovine koja se nalazi na Kosovu, a koji su verifikovani u sudovima u Srbiji, dodatno komplikuju ovo pitanje. Prema KKA, čak i kada srpski sud verifikuje prenos imovine koja se nalazi na Kosovu, ipak nisu izvršene izmene u katastarskim spisima u Srbiji

⁵⁵ Institucija ombudspersona ne predstavlja delotvoran pravni lek, budući da njene odluke nisu pravosnažne.

⁵⁶ Vidi Izveštaj OEBS o imovinskim pravima na Kosovu (2002-2003), strana 58.

⁵⁷ OEBS tek treba da utvrdi tačnost izjava predsednika Skupštine opštine Kamenica/Kamenicë.

još od juna 1999; tj. u katastarskim spisima koji su prebačeni u Srbiju od juna 1999. nije obavljeno upravno sprovođenje sudski overenih prenosa imovine. Otuda se postavlja pitanje može li se *de facto* nosilac imovinskog prava saglasno neregistrovanom prenosu overenom u srpskom sudu tretirati kao *bona fide* nosilac imovinskog prava po važećem zakonu na Kosovu.

Poglavlje IV

PARALELNE ŠKOLE

4.1 Struktura

Pre konflikta, stanovništvo kosovskih Albanaca je imalo sopstvene škole koje su funkcionisale paralelno sa školskim sistemom koji su pohađala deca iz zajednice kosovskih Srba. Po okončanju konflikta uloge su se izmenile, pa danas imamo školski sistem kosovskih Srba koji funkcioniše paralelno u odnosu na školski sistem kosovskih Albanaca. Pošto roditelji iz populacije kosovskih Srba smatraju da su mešovite osnovne škole koje postoje u opštinama koje naseljavaju nedovoljno bezbedne i neadekvatne, pojedine osnovne škole su smeštene ili u privatnim kućama ili drugim objektima, što je pre konflikta bio slučaj sa školama koje su pohađala deca iz zajednice kosovskih Albanaca.

Sve osnovne i srednje škole smeštene ili u enklavama u kojima žive kosovski Srbi ili u opštinama gde oni čine većinu, koriste nastavni plan i program Ministarstva za obrazovne i sport Srbije (MOSS). Ove škole pomenuto Ministarstvo snabdeva udžbenicima i overava diplome. I nastavno i pomoćno osoblje su pod nadzorom MOSS, a plate im isplaćuje kako MOSS, tako i Privremene institucije samouprave/Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT).⁵⁸

U regionu Mitrovice/Mitrovicë, sve osnovne i srednje škole koje se nalaze na teritoriji opština Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan i u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë, pod direktnim su nadzorom MOSS. Isto važi i za osnovne i srednje škole koje se nalaze u Banji/Banjë (opština Srbica/Skenderaj), Gracu/Gracë, Gojbulji/Gojbulë i Priluzju/Prilluzhë (opština Vuçitër/Vushtri).

U regionu Prištine/Prishtinë, utvrđeno je da se paralelne osnovne i srednje škole nalaze na teritoriji opština Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Priština/Prishtinë (samo u seoskim sredinama na severu i jugu), Lipljan/Lipjan i Obilić/Obiliq.

U regionu Gnjilana/Gjilan, stanje po pitanju paralelnih osnovnih i srednjih škola je sledeće: sedam osnovnih i šest srednjih škola na teritoriji opštine Gnjilane/Gjilan; četiri osnovne i jedna srednja škola na teritoriji opštine Vitina/Viti; jedna osnovna škola u Novom Brdu/Novobërdë; 11 osnovnih i dve srednje škole na teritoriji opštine Kamenica/Kamenicë. Na teritoriji opštine Štrpce/Shtërpçë, sve osnovne škole (osim one koje pohađaju učenici iz zajednice kosovskih Albanaca), kao i srednja škola, pod direktnim su nadzorom MOSS.⁵⁹

U regionu Prizrena, jedina opština u kojoj postoji paralelni školski sistem jeste opština Orahovac/Rahovec u kojoj se nalaze dve osnovne i jedna srednja škola.

U regionu Peći/Pejë, osnovna škola koja se nalazi u Osojanu/Osojan (opština Istok/Istog), kao i osnovna i srednja škola u Goraždevcu/Gorazhdevc (opština Peć/Pejë), pod direktnim je nadzorom MOSS.

Srpski Univerzitet u severnoj Mitrovici/Mitrovicë od završetka konflikta radi po planu i programu Srbije. Svi univerziteti na Kosovu koji postoje od 2001. godine, legalizovani su 12. maja 2003., kada je SPGS potpisao Zakon o visokom obrazovanju.⁶⁰ Uprkos pomenutoj

⁵⁸ Radi opširnijih informacija videti para. 4.2.1.3 koji slede i govore o dvostrukim ličnim dohocima koji se isplaćuju prosvetnim radnicima srpske nacionalnosti.

⁵⁹ Srednja škola ima dva direktora: jednog koga je na dužnost postavilo MOSS, i drugog, postavljenog od strane MONT. Oba direktora tvrde da dobro saraduju i da se zajednički radi po planu i programu Srbije. Direktor koji je postavljen od strane Beograda lični dohodak isplaćuje MOSS kao i MONT, dok direktor postavljen od strane MONT lični dohodak dobija samo od KBK. Prvi direktor izveštava MOSS, a drugi MONT.

⁶⁰ Uredba UNMIK 2003/14 o proglašenju Zakona o visokom obrazovanju na Kosovu usvojenog na Skupštini Kosova. Uredba predviđa da "dok Skupština Kosova ne preduzme potrebni postupak kojim

legalizaciji, dva studenta iz zajednice kosovskih Srba su navodno bila odbijena na konkursu za prijem u letnju školu pri Universitetu u Mitrovici/Mitrovicë. Prema članu selekcion komisije, studenti kosovski Srbi nisu imali potrebne ocene i podneli su lažnu dokumentaciju (njihova dokumenta su nosila oznaku Universiteta u Prištini/Prishtinë umesto Universiteta u Mitrovici/Mitrovicë).⁶¹

4.2 Uzroci i posledice postojanja paralelnih struktura

OEBS je proučavala prepreke koje postoje na Kosovu i na teritoriji Srbije koje koč raspuštanje pomenutih paralelnih administrativnih struktura u obrazovanju i konsolidaciju svih struktura u jedinstven sistem.

4.2.1 Suštinski uzroci postojanja paralelnih struktura

4.2.1.1 Percepcija o lošim bezbednosnim uslovima

Loši bezbednosni uslovi i dalje predstavljaju osnovni faktor i argument koji zajednica kosovskih Srba iznosi da bi objasnila zašto ne vidi mogućnost da se u bliskoj budućnosti postigne integracija školskih ustanova u jedinstven sistem. Marta meseca 2003., OEBS je zaključila da se broj ozbiljnih incidenata usmerenih ka pripadnicima zajednice kosovskih Srba i drugim manjinskim zajednicama bitno smanjio u odnosu na prethodnu godinu.⁶² Međutim, bezbednosna situacija se tokom poslednjih meseci bitno pogoršala, tako da strah od pretnji, uznemiravanja i provokacija ostaje sastavni deo svakodnevnog života kosovskih Srba.

Usled percepcije da mešovite škole koje postoje u opštinama u kojima žive nisu dovoljno bezbedne, učenici iz zajednice kosovskih Srba često putuju kako bi pohađali srednju školu u enklavama koje naseljavaju kosovski Srbi. Štaviše, zbog nedovoljno bezbednog transporta koji bi svakodnevno funkcionisao, učenici iz manjinskih zajednica često traže smeštaj u mestima u kojima pohađaju školu, te tamo ostaju do kraja radne nedelje. OEBS je već ranije dokumentovala propuste u radu MONT kada je u pitanju obezbeđivanje redovnog prevoza za ove učenike.⁶³

4.2.1.2 Beskompromisni stavovi u pogledu tolerancije i iznalaženju zajedničkih interesa kako zajednice kosovskih Albanaca tako i zajednice kosovskih Srba

U postkonfliktnom periodu nije uočen niti jedan iskren znak tolerancije ili pokušaja da se nađe zajednički interes između zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba kada je u pitanju konsolidacija sistema obrazovanja. Na primer, kada su članovi zajednice kosovskih Srba koji žive na teritoriji opštine Peć/Pejë upitani da li smatraju da bi bilo korisno da njihova deca u budućnosti uče albanski jezik, odgovor je jednostavno glasilo da to nije potrebno jer njihova deca žive u Srbiji. Dalje, kada je MONT pokušalo da podstakne kosovske Srbe da se prijave na konkurs za radna mesta direktora škola oglašen preko srpskih medija, prijavio se mali broj kandidata bez obzira na visok stepen nezaposlenosti koji vlada u zajednici kosovskih Srba.⁶⁴

će osigurati da Zakon o visokom obrazovanju na Kosovu adekvatno pokriva pravo svih zajednica na visoko obrazovanje, Zakon će privremeno sadržati novi član 10.8 koji sadrži preporuku iz Odluke posebnog veća, koja glasi: “Svi koji su imaju dozvolu da organizuju visoko obrazovanje u akademskoj godini 2001-2002. imaju važeću dozvolu prema ovom Zakonu i u skladu sa međunarodnim principima protiv diskriminacije sve dok rade na način koji zadovoljava standarde postavljene ovim Zakonom.”

⁶¹ Vidi takođe Savet za odbranu ljudskih prava i sloboda, objava za štampu, 23. jul 2003., članak objavljen u dnevnom listu “Koha ditore”, 23. jul 2003.

⁶² Videti Deseti izveštaj o položaju etničkih manjina na Kosovu koji su zajednički pripremili OEBS i UNHCR, mart 2003., str. 12

⁶³ Videti: Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, nedeljni izveštaj, 5-11 maj, 2003.

⁶⁴ Da bi podstaklo potencijalne kandidate iz manjinskih grupa da se prijave na određene pozicije, MONT objavljuje konkurse preko medija na jeziku manjinskih zajednica ili traži pomoć službenika UNMIK za pitanja lokalnih zajednica.

Uprkos činjenici da je zaštita manjina preduslov za postizanje konačnog političkog rešenja, što se veoma često podvlači od strane međunarodne zajednice na Kosovu, ni MONT, ni organi zaduženi za obrazovanje na opštinskom nivou do sada nisu sačinili sveobuhvatni plan koji bi omogućio integraciju pripadnika društva iz manjinskih zajednica uopšte, niti pripadnika iz zajednice kosovskih Srba konkretno, u obrazovni sistem.

Pitanja kao što je pravo na učenje maternjeg jezika, pravo da se određeni predmeti uče na maternjem jeziku, kao i podučavanje istorije kao predmeta u školama, još uvek nije obrađeno od strane pedagoga niti iz zajednice kosovskih Srba niti iz zajednice kosovskih Albanaca (ni na jednom obrazovnom nivou). Organi nadležni za obrazovanje izvestili su OEBS da postoji problem u vezi udžbenika istorije koji se koriste u školama koje pohađaju učenici iz zajednice kosovskih Albanaca zbog istorijskog konteksta koji je uzet kao relevantan.⁶⁵

Najzad, iako je bilo pokušaja na lokalnom nivou (kako od strane pedagoga iz zajednice kosovskih Srba, tako i iz zajednice kosovskih Albanaca) da se pokrene rasprava o tome na koji način se naponi mogu kombinovati kako bi se postigla konsolidacija paralelnih obrazovnih sistema, oni bi uvek propali zbog beskompromisnih stavova zvaničnika na višem nivou. Na primer, pedagozi na teritoriji Gnjilana/Gjilan (i iz zajednice kosovskih Albanaca i iz zajednice kosovskih Srba) konstantno ističu da, iako su pokušavali da ostvare izvesnu saradnju, nikada nisu došli do konačnog sporazuma jer su uvek bili vezani instrukcijama koje su dolazile ili iz MOSS ili iz MONT. Ističe se, dakle, važnost ostvarivanja saradnje između pomenutih ministarstava kako bi se rešila pitanja isplate ličnih dohodaka, nastavnog plana i programa kao i podele odgovornosti u obrazovanju uopšte.

4.2.1.3 Dvostruki lični dohoci koji se isplaćuju nastavnom kadru srpske nacionalnosti

Lični dohodak koji nastavni kadar iz zajednice kosovskih Srba prima od MOSS, dostiže iznos gotovo dvostrukog prosečnog ličnog dohotka nastavnog kadra koji radi u Srbiji. MOSS kao razlog iznosi nastojanje da se ovim prosvetnim radnicima dodeli neka vrsta kompenzacije za to što rade na Kosovu, kao i da se zadrže na postojećim pozicijama. Nastavni kadar iz zajednice kosovskih Srba lični dohodak prima i od MONT. Posledica ovog je da prosvetni radnik iz zajednice kosovskih Albanaca koji lični dohodak prima od MONT zarađuje oko 200 evra mesečno, dok prosvetni radnik iz zajednice kosovskih Srba može zaraditi i do 500 evra mesečno. Sa druge strane, ukoliko bi se došlo do saznanja da je prosvetni radnik iz zajednice kosovskih Srba potpisao ugovor sa MONT, moglo bi se desiti da mu se lični dohodak koji prima od MOSS umanjí za oko 50%.⁶⁶

OEBS je primila individualne pritužbe nekolicine prosvetnih radnika srpske nacionalnosti iz Mitrovice/Mitovicë na odluku direktora škole da ih izdvoji sa liste koja je podneta UNMIK za isplatu ličnih dohodaka, po ugovoru sklopljenim sa MONT. Kada se OEBS obratila regionalnom službeniku UNMIK za prosvetu kako bi razjasnila o čemu se radi, objašnjeno je da je MONT dužno da lične dohotke isplati prosvetnim radnicima koji se nalaze na pomenutoj listi, ali da nije u nadležnosti Ministarstva da odlučuje koje lice će se na listi naći a

⁶⁵ Na primer, turska zajednica u Mitrovici/Mitrovicë se žalila da udžbenik istorije koji se trenutno koristi u južnom delu grada tretira tursku zajednicu na način koji isključuje svako poštovanje, obzirom da se na pomenutom udžbeniku nalazi slika konja koji gazi tursku zastavu. PIS/MONT je preduzelo mere da se ovo pitanje reši u novom udžbeniku štampanom za školsku 2003. godinu.

⁶⁶ Na primer, prosvetni radnik od MOSS prima mesečni lični dohodak u iznosu od 300 evra (dvostruko više od prosvetnog radnika u Srbiji). Pored toga, lični dohodak se ovom kadru isplaćuje i od strane MONT (prema takozvanom A ugovoru, ovaj lični dohodak iznosi 140 evra mesečno, i niži je od onog koji se prema takozvanom B ugovoru isplaćuje prosvetnim radnicima iz zajednice kosovskih Albanaca u iznosu od 200 evra mesečno). Posledica je da MOSS može umanjiti lični dohodak koji isplaćuje – za iznos od 150 evra - ukoliko prosvetni radnik potpiše sa MONT takozvani B ugovor. Krajnji rezultat bi bio da je prosvetni radnik iz zajednice kosovskih Srba na osnovu oba ugovora mesečno plaćen 290 evra, dok je prosvetni radnik iz zajednice kosovskih Albanaca plaćen 200 evra mesečno.

koje ne. Da bi proverilo tačnost liste sa imenima prosvetnih radnika koji su potpisali ugovor, MONT se mora osloniti na podatke koje dobija od MOSS. Prosvetni radnici se, međutim, žale da ih MOSS na arbitrarni način izdvaja sa liste, obično radi sankcionisanja zbog grešaka u radu.

MONT je zaključilo da postoji višak nastavnog osoblja i administrativnih radnika u srpskim školama na Kosovu. Ministarstvo nije redukovalo broj osoblja kojem će isplaćivati lične dohotke za rad u nastavnom procesu, ali je nametnulo opštu zabranu na dalji prijem osoblja i nastavnika srpske nacionalnosti.⁶⁷

4.2.2 Efekti postojanja paralelnih struktura

4.2.2.1 Razlike u nastavnom planu i programu

Obzirom da između Ministarstva za prosvetu i sport i Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju ne postoji sporazum oko usvajanja jednoobraznog nastavnog plana i programa, učenici se suočavaju sa razlikama u nastavnom planu i programu i to u zavisnosti od toga koju školu pohađaju. Razlike pokazuju da li učenici mogu ostvariti svoje pravo na učenje maternjeg jezika, pravo da određene predmete uče na svom maternjem jeziku i pravo da izučavaju istoriju i kulturu etničke grupe kojoj pripadaju. Konkretno, roditelji učenika iz zajednice kosovskih Srba se boje da bi njihova deca u mešovitim školama koje su pod nadzorom MONT mogla biti primorana da uče nešto što je po njihovom stanovištu iskrivljena verzija istorije i geografije.

MOSS ne priznaje svedočanstva o završenom osnovnom obrazovanju, niti diplome o završenom srednjoškolskom obrazovanju koje izdaju škole kosovskih Albanaca. Na primer, koordinator za obrazovanje kosovski Srbin iz severne Mitrovice/Mitrovicë je zatražio pomoć OEBS u rešavanju slučaja u kom je jedan broj učenika iz zajednice kosovskih Bošnjaka iz Prizrena zatražio da srednjoškolsko obrazovanje nastavi u severnoj Mitrovici. Ovo sada nije moguće. Od učenika bi MOSS tražilo da pokažu potvrdu o završenoj osnovnoj školi izdatu od srpsih organa. MOSS tvrdi da, ukoliko se prihvati nastavni plan i program MONT na Kosovu, učenici kosovski Srbi koji imaju status izbeglica ili privremeno raseljenih lica neće biti u stanju da se vrate na Kosovo. Štaviše, MOSS tvrdi da nastoji održati svoj nastavni plan i program kako bi učenici iz zajednice kosovskih Srba i drugih manjinskih zajednica bili u stanju da se upišu na fakultete u Srbiji.

4.2.2.2 Učenici kao taoci političke borbe

Imajući u vidu da MOSS nije u stanju da na adekvatan način vrši nadzor škola na Kosovu, postoji mogućnost da se to negativno odrazi na kvalitet obrazovanja. Na primer, tokom ove školske godine, MOSS je zahtevalo smenu direktora srpske škole u Kamenici/Kamenicë. Objavljen je konkurs na koji se prijavilo nekoliko kandidata. Međutim, lice koje se trenutno nalazi na mestu direktora škole i čija se smena zahteva, obustavilo je konkurs i nastavilo da radi na pomenutom radnom mestu. U drugom slučaju, nastavnik iz zajednice kosovskih Srba koji predaje ruski jezik u prvom i drugom razredu, te je tako i plaćen, spojio je odeljenja. To znači da zajedno podučava učenike koji se nalaze i na različitom nivou znanja i različitog su uzrasta, a plaćen je kao da drži odvojenu nastavu.

Na kvalitet obrazovanja utiče i nedovoljna obučenost nastavnika iz zajednice kosovskih Srba. Mada je, na zahtev MOSS, UNMIK omogućila nekontroverne programe obuke za

⁶⁷ U Gračanici/Gračanicë, direktori škola (iz zajednice kosovskih Srba) zapošljavaju nastavni kadar bez prethodne konsultacije sa MONT i pritom se ne pridržavaju procedure koju je ustanovilo. Zatim se imena i prezimena novozaposlenog dostavljaju službeniku za obrazovanje pri opštinskoj Kancelariji za zajednice u Gračanici/Gračanicë da bi se njihova imena mogla ubaciti na platni spisak Opštinskog odeljenja UNMIK za obrazovanje. Međutim, pomenuto odeljenje veoma često negira ovakve spiskove, obzirom da pre njihovog sačinjavanja nije obavljena konsultacija niti poštovana odgovarajuća procedura.

nastavnike/direktore kosovske Srbe uz pomoć UNICEF-a i Projekat za razvoj kosovskog obrazovanja, jedne kanadske agencije. MONT nastavnicima kosovskim Albancima nudi permanentno profesionalno usavršavanje.

Rezultat je takav da su usled onog što se može nazvati tradicijom u smislu međuetničke mržnje, učenici postali taoci međuetničke i političke borbe u postkonfliktnom periodu. Ukoliko etničke grupe nisu u stanju da nađu zajednički interes, ili bar način da ostvare mirnu koegzistenciju, konačnu cenu će platiti njihova deca. Pored toga, u ovom slučaju, i relevantni organi i sami roditelji nedovoljno uzimaju u obzir činjenicu da je pravo na obrazovanje u stvari pravo deteta, a ne roditelja.

Poglavlje V

PARALELNO ZDRAVSTVO

5.1 Strukture

Ozbirom na ograničenu slobodu kretanja sa kojom se kosovski Srbi suočavaju u post-konfliktnom periodu na Kosovu i zbog uzajamnog nepoverenja koje vlada između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca, došlo je do razvoja paralelnih struktura u oblasti zdravstva. Pored zdravstvenih ustanova koje se nalaze pod upravom Privremenih institucija samouprave, OEBS je utvrdila postojanje izvesnog broja zdravstvenih ustanova koje se nalaze pod isključivim nadzorom Ministarstva zdravlja Srbije (MZS). MZS vrši nadzor i isplaćuje plate osoblju zaposlenom u ovim ustanovama, a snosi i neke dodatne troškove. OEBS je takođe ustanovila postojanje izvesnih zdravstvenih ustanova koje delimično finansira MZS, a delimično Privremene institucije samouprave/Ministarstvo zdravlja. Sledi kratak pregled ovih "poluparalelnih" struktura, kao i u onih pod nadzorom MZS.

U regionu Mitrovice/Mitrovicë, sve zdravstvene ustanove koje se nalaze na teritoriji opština Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zvečan i u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, pod direktnim su nadzorom MZS. Isto važi i za dom zdravlja koji se nalazi u Priluzju/Prilluzhë (najvećoj enklavi kosovskih Srba na teritoriji opštine Vučitrn/Vushtrri), dve ambulante koje se nalaze u Gojbulji/Gojbulë (opština Vučitrn/Vushtrri) i Gracu/Gracë, kao i za ambulantu koja se nalazi u Suvom Grlo/Suvogërrll (opština Srbica/Skenderaj), koja opslužuje dva sela, Banje/Banjë i Suvo Grlo/Suvogërrll.

Širom regiona Prištine/Prishtine, sledeće zdravstvene ustanove primarne i sekundarne zdravstvene zaštite nalaze se pod nadzorom MZS: na teritoriji opštine Priština/Prishtinë, dom zdravlja u Gračanici/Gračanicë i ambulante koje se nalaze u Donjoj Brnjici/Bërrnica e Ultë, Čaglavici/Çagllavica, Sušici/Sushicë, Lapljem Selu/Llapje Sellë i Preocu/Preoc. Na teritoriji opštine Kosovo Polje/Fushë Kosovë, dom zdravlja smešten u Bresju/Bresje, koji je na ispomoći i ujedno upravlja ambulantom u Batuši/Batushë i malom ambulantom u zgradi YU programa u Prištini/Prishtinë. Na teritoriji opštine Lipljan/Lipjan postoji dom zdravlja u Donjoj Gušterici/Gushterica e Ultë, koja je na ispomoći i ujedno koordinira rad ambulanti u samom gradu Lipljan/Lipjan, Gornjoj Gušterici/Gushterica e Epërme, Rabovcu/Rubovc, Suvom Dolu/Suvidoll, Lepini/Lepinë, Grackom/Grackë, Dobrotinu/Dobrotin i Novom Naselju/Novonasiljë. Na teritoriji opštine Obilić/Obiliq, postoji ambulanta u Plemetini/Plemetin, kao i dve ambulante u samom gradu Obiliću/Obiliq i u Crkvenoj Vodici/Cërkvena Vodic.

Region Gnjilana/Gjilan je trenutno jedini gde su poluparalelne strukture uobičajene. Svo osoblje u zdravstvenim ustanovama (koje plate dobija i od MZS i od Ministarstva zdravlja u okviru Privremenih institucija samouprave) pod direktnim je nadzorom MZS. Svi lekari i medicinsko osoblje zaposleno u ukupno četiri doma zdravlja na teritoriji opštine Gnjilane/Gjilan (Pasjane/Pasjan, Donja Budriga/Budriga e Ultë, Gornje Kusce/Kusicë e Epërim, Koretište/Koretishte), primaju dvostruke plate. Na teritoriji opštine Vitina/Viti, nalaze se dva doma zdravlja koja su pod direktnim nadzorom MZS. Zdravstveni sektor na teritoriji opštine Štrpce/Shtërpçë zapošljava ukupno 294 radnika. Plate im isplaćuje MZS. Od ovog broja, 114 radnika prima plate i od Ministarstva zdravlja PIS. U opštini Kamenica/Kamenicë, lekari i medicinsko osoblje zaposleno u domu zdravlja i u ambulantama kosovskih Srba (lociranim u Velikom Roptovu/Ropotova e Madhe, Kamenici/Kamenicë, Gornjem Korminjanu/Korminjani i Epërm, Domorovcu/Domorovc, Kololeču/Kolloleq, Bošću/Boscë, Ajnovcu/Hajnovc i Boževcu/Bozhevc) primaju dvostruke lične dohotke.

U regionu Prizrena, OEBS nije utvrdila postojanje paralelnih ili poluparalelnih struktura. Međutim, neki pripadnici zajednice kosovskih Srba radije odlaze u Mitrovicu/Mitrovicë ili Gračanicu/Gračanicë nego u neku od zdravstvenih ustanova koje postoje u regionu, izuzev kada se radi o hitnim slučajevima.

U regionu Peći/Pejë, medicinsko osoblje koje radi u domu zdravlja u Goraždevcu/Gorazhdec (opština Peć/Pejë) prima plate i od MZS i od Ministarstva zdravlja PIS. Oba ministarstva zajednički nadziru njihov rad. U Osojanu/Osojan (opština Istok/Istog), pet medicinskih sestara i jedan lekar pružaju stanovništvu primarnu zdravstvenu zaštitu. Jedna od medicinskih sestara platu prima od Ministarstva zdravlja PIS, dok lekar i preostale četiri medicinske sestre isplaćuje MZS.

5.2 Uzroci i posledice postojanja paralelnih struktura

OEBS je proučila prepreke koje trenutno postoje na Kosovu i u Srbiji koje ometaju proces raspuštanja paralelnih administrativnih struktura u oblasti zdravstva i njihovu konsolidaciju u jednoobrazni sistem.

5.2.1 Suštinski uzroci postojanja paralelnih zdravstvenih centara

5.2.1.1 Beskompromisni stavovi u pogledu tolerancije i nalaženja zajedničkih interesa kako zajednice kosovskih Albanaca tako i zajednice kosovskih Srba

Među kosovskim Srbima široko je rasprostranjena percepcija da medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Albanaca ne poseduje isti nivo stručnog znanja kao medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Srba. Isto mišljenje imaju i kosovski Albanci o zdravstvenim radnicima iz zajednice kosovskih Srba. Štaviše, neki kosovski Srbi veruju da mogu biti žrtve neadekvatnog lečenja koje bi im pružilo medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Albanaca u odmazdu za ono što se dogodilo u prošlosti, i obratno.

Ministarstvo zdravlja PIS je mišljenja da između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba na polju zdravstva niti vlada duh tolerancije niti volja da se nađu zajednički interesi.⁶⁸ Nedostatak komunikacije u rešavanju problema ukazuje na dubinu sukoba koji postoji između zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba i može neizmerno štetiti i jednoj i drugoj obzirom na činjenicu da je lečenje često pitanje života ili smrti.⁶⁹

5.2.1.2 Dvostruki lični dohoci koje isplaćuje Ministarstvo zdravlja Srbije

Kao i u slučaju paralelnih struktura na polju obrazovanja, isplaćivanje dvostrukih plata⁷⁰ zaposlenima na Kosovu služi održanju paralelnih administrativnih struktura. Razlozi koje MZS navodi isti su kao oni koje navodi i MOSS, tj. da isplata dvostrukih plata motiviše zdravstvene radnike da nastave da rade na Kosovu. Iako ovaj problem nije tako izražen kao u slučaju obrazovanja, on ipak može stvarati teškoće u odnosima zaposlenih koje plaća Ministarstvo zdravlja PIS i onih plaćenih od strane MZS.⁷¹ MZS takođe tvrdi da je važno zadržati medicinsko osoblje u većem broju nego što se čini da je potrebno, zbog malih mogućnosti zapolenja za kosovske Srbe u zdravstvenim ustanovama na Kosovu.

⁶⁸ Na primer, dogovor između MZS i kosovskog Ministarstva zdravlja da se otvori Dom zdravlja u Lipljanu/Lipjan gde bi se lečili pacijenti i albanske i srpske nacionalnosti, kao uostalom i pripadnici ostalih manjinskih zajednica, propao je delimično zbog činjenice da je Ministarstvo zdravlja PIS pronudilo samo 24 radna mesta za kosovske Srbe, dok se ranije na platnom spisku ovog Ministarstva nalazilo ukupno 96 radnika iz zajednice kosovskih Srba. Pokušaji Ministarstva zdravlja PIS da prilagodi sistem zdravstvene zaštite na Kosovu tržišnoj ekonomiji ne nailazi uvek na dobar prijem u Beogradu. Videti detaljnije na sledećoj strani.

⁶⁹ Na primer, u Goraždevcu/Gorazhdec postoji samo jedan lekar, jedan zubni lekar i četiri medicinske sestre koji pokrivaju potrebe čitavog sela. Ako je seljanima potrebna sekundarna ili tercijarna zaštita, oni ne odlaze u regionalnu pečku bolnicu, već radije koriste bolnicu u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ili odlaze u samu Srbiju.

⁷⁰ U ovom slučaju izraz "dvostruke plate" se odnosi praksu MZS da se medicinskom radniku na Kosovu isplaćuje dvostruko veći iznos od onog koji prima medicinski radnik istih kvalifikacija u Srbiji.

⁷¹ Na primer, direktor zdravstvene ustanove u Kosovu Polju/Fushë Kosovë (zaposleni MZS) je izjavio da lekar specijalista koji radi u domu zdravlja u Bresju/Bresje (ustanovi kojom upravljaju kosovski Srbi), može mesečno zaraditi i do 760 evra, dok lekar specijalista u Kosovu Polju/Fushë Kosovë, koga plaća Ministarstvo zdravlja PIS zarađuje 210 evra mesečno.

5.2.2 Posledice postojanja paralelnih zdravstvenih centara

MZS ne vrši svakodnevni nadzor nad zdravstvenim ustanovama kojima rukovodi. Ovo može dovesti do zloupotrebe finansijskih sredstava koje MZS dodeljuje određenim zdravstvenim ustanovama.⁷² Nedostatak nadzora može dalje dovesti do stvaranja uslova koji su ispod standarda, kao što je slučaj sa ambulantama pod nadzorom MZS smeštenim u privatnim kućama u nekim enklavama.⁷³

Još jedan problem predstavlja i činjenica da medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Albanaca i zajednice kosovskih Srba nema mogućnost razmene stručnog mišljenja, ili je ta mogućnost veoma mala. Na primer, lekari iz svakog od paralelnih sistema nemaju mogućnost da se konsultuju i razmene stručna mišljenja kada je u pitanju postavljanje dijagnoze ili lečenje.

Medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Srba nije uvek u mogućnosti da otputuje u Srbiju i prisustvuje stručnim programima namenjenim daljem usavršavanju koje organizuje MZS. Ni medicinsko osoblje iz zajednice kosovskih Albanaca nije u mogućnosti da učestvuje u programima koje organizuje MZS, bilo na Kosovu ili van Kosova. Prema izjavi Ministarstva zdravlja PIS, pokušalo se sa organizovanjem programa za dodatno stručno obrazovanje u kome bi učestvovalo osoblje iz obeju zajednica, ali MZS nikada nije formalno odobrilo ovu vrstu saradnje. Bilo je slučajeva kada je kosovsko Ministarstvo zdravlja bilo spremno da snosi sve troškove puta, obroka i smeštaja na međunarodnim konferencijama u oblasti zdravstva, ali nije bilo lekara srpske nacionalnosti koji bi se prijavili za učešće.⁷⁴

Dok je za MZS tipično da u bolnicama i domovima zdravlja drži velik broj osoblja, zdravstvene ustanove pod upravom UNMIK pokušavaju da primene tržišne ekonomije da bi uvele troškovnu analizu prilikom utvrđivanja potrebnog broja zaposlenih u datoj instituciji i na datim nivoima. Pored toga, UNMIK nastoji da primeni pozitivne mere kako bi postigla multietničku ravnotežu pri zapošljavanju osoblja u svakoj ustanovi. Kombinacija mera smanjenja broja osoblja i mera koje bi pomogle etničkoj ravnoteži u srpskim zdravstvenim ustanovama može dovesti do potpuno suprotnog rezultata. To bi posebno moglo dovesti do indirektno diskriminacije prema zdravstvenim radnicima kosovskim Srbima koji bi na taj način izgubili radna mesta, a nemaju jednake mogućnosti zaposlenja u ostalim zdravstvenim ustanovama na Kosovu usled ograničene slobode kretanja.⁷⁵ Ipak treba napomenuti da u pojedinim slučajevima, radna mesta koja su rezervisana za radnike iz zajednice kosovskih Srba ostaju nepopunjena, kao recimo u Kosovu Polju/Fushë Kosovë, gde je UNMIK u lokalnom domu zdravlja otvorila 53 radna mesta, a na konkurs su se javila samo četiri kandidata.

---

⁷² Na primer, bolnica u severnoj Mitrovici/Mitrovicë je na platnom spisku imala više radnika iz obezbeđenja nego medicinskog osoblja. Videti str. 12-13.

⁷³ Na primer, Dom zdravlja u Plemetini/Pllemetinë nalazi se u jednoj privatnoj kući, gde uslovi nisu odgovarajući.

⁷⁴ Niko od lekara ili medicinskog osoblja iz domova zdravlja u Gnjilanu/Gjilan koji su pod nadzorom MZS ne prisustvuje tečajevima niti sastancima namenjenim pripadnicima zdravstvenog sektora koje organizuje Ministarstvo zdravlja PIS.

⁷⁵ Politika smanjivanja broja zaposlenih ne nailazi uvek na odobravanje u zdravstvenim ustanovama koje vode kosovski Srbi. Na primer, u slučaju doma zdravlja u Bresju/Bresje, Ministarstvo zdravlja PIS je pokušalo da broj zaposlenih kosovskih Srba smanji na ukupno 187, kako bi postiglo bolju zastupljenost svih etničkih grupa. Ovakav stav nije naišao na odobravanje u pomenutoj ustanovi. Ovo je dovelo do isključenja sa opštinskog platnog spiska. Međutim, osoblje i dalje prima plate koje isplaćuje MZS, koji su bitno veći od onih koje isplaćuju PIS.

Poglavlje VI

**SRPSKO MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA IZDAJE
VOZAČKE DOZVOLE I DRUGE ISPRAVE**

6.1 Strukture

Širom Kosova razmešteno je nekoliko kancelarija Ministarstva za unutrašnje poslove Srbije (MUP).⁷⁶ Posebno, to su kancelarije MUP sekretarijata, SUP.⁷⁷ One rade na izdavanju pasoša, vozačkih dozvola, ličnih karti i registracionih tablica za vozila. Mnogi Kosovci iz svih etničkih grupa se oslanjaju na ove kancelarije, naročito ona lica koja moraju da putuju u Srbiju, pošto isprave UNMIK tamo ne važe.

OEBS zna za nekoliko kancelarija SUP koje se nalaze na Kosovu. U regionu Mitrovica/Mitrovičë postoje kancelarije SUP u Zvečanu/Zvečan, kao i u Mitrovici/Mitrovičë. U regionu Prištine/Prishtinë, kancelarije SUP mogu se naći u sledećim oblastima: Gračanica/Gračanicë; Kosovo Polje/Fushë Kosovë; Donja Gusterica/Gushtericë e Ultë (opština Lipljan/Lipjan); Plementina/Plementin; i u blizini bivše baze norveškog KFOR izvan Prištine/Prishtinë. U Štrpcu/Shtërpçë isto tako postoji kancelarija, koja je sve do nedavno bila smeštena u opštinskoj zgradi.

OEBS nije mogala ustanoviti da li sve srpske strukture u navedenim mestima imaju stalne kancelarije i redovno radno vreme, niti je bilo moguće tačno utvrditi kakve nadležnosti one imaju. Za sada se može reći da kancelarija blizu bivše baze norveškog KFOR izvan Prištine/Prishtinë izdaje pasoše; kancelarija u Gračanici/Gračanicë izdaje lične karte, vozačke dozvole, krštenice, i druga dokumenta. Kancelarija u Kosovu Polju/Fushë Kosovë može se smatrati za pomoćnu kancelariju one u Gračanici/Gračanicë.

Takođe, postoje kancelarije SUP u Srbiji koje su zadužene da rade sa ljudima koji dolaze iz opština sa Kosova. Na primer, postoji kancelarija SUP za Prištinu/Prishtinë koja se nalazi u Nišu; kancelarija SUP za Štrpce/Shtërpçë nalazi se u Bujanovcu; a kancelarija SUP za Mitrovicu/Mitrovičë nalazi se u Kraljevu.

6.2 Posledice ovih struktura

Mnogi ljudi i dalje odlaze u kancelarije SUP širom Kosova da bi dobili srpska dokumenta. UNMIK je počela izdavati vozačke dozvole na Kosovu 2002..., kao i besplatne registracione tablice za vozila za kosovske Srbe. Iako je proces izdavanja vozačkih dozvola i besplatnih tablica oduzeo puno vremena, to je ipak bio jasan znak pozitivnog razvoja događaja. Međutim, ovim se rešava samo deo problema. Pošto se dozvole UNMIK i registracione tablice za vozila ne priznaju u Srbiji, Kosovci koji moraju da putuju u Srbiju još uvek moraju da traže ovakva dokumenta od srpskih vlasti. Drugim rečima, oni moraju da imaju duple vozačke dozvole i registracione tablice: jedne koje se priznaju u Srbiji i druge koje se priznaju na Kosovu.

OEBS je saznala da kada se vozačke dozvole izdaju za građane Kosova u Srbiji, onda srpski zvaničnici obično označavaju da je dozvola izdata od strane kancelarije SUP na Kosovu. Na primer, čovek iz Prištine/Prishtinë može dobiti dozvolu u Nišu, ali srpske vlasti napišu "SUP Priština" na dozvoli, a ne "SUP Niš." Prema saznanjima OEBS, razlog za ovo je da je Vlada Srbije odredila posebne kancelarije SUP za razne opštine sa Kosova, uprkos tome što se većina ovih kancelarija nalazi u Srbiji.

Policija obično zaustavlja i hapsi lica koja imaju dozvole koje su izdale paralelne strukture na Kosovu ili u Srbiji posle 10. juna 1999. Lica koja poseduju ovakve dozvole na Kosovu optužuju se često za posedovanje nevažećih isprava prema Zakonu o osnovama bezbednosti saobraćaja.⁷⁸ Uredba UNMIK 2001/29 o ispravama za upravljanje vozilima na Kosovu i ostalim srodnim pitanjima, propisuje da lice može upravljati vozilom na Kosovu ako on/ona

⁷⁶ Ministarstvo unutrašnjih poslova.

⁷⁷ Sekretarijat unutrašnjih poslova.

⁷⁸ Službeni list SFRJ 50/88, član 183.1.

ima "važeću vozačku dozvolu koju su izdali nadležni organi Savezne Republike Jugoslavije."⁷⁹ Ovo pravnici tumače kao ograničenje validnosti na nadležne organe SRJ koji se nalaze *izvan* Kosova.⁸⁰ Situaciju komplikuje činjenica da nije uvek moguće utvrditi da li je dokument izdat na Kosovu ili *izvan* Kosova kada se pogleda sam dokument.

Međutim, OEBS zna za nekoliko slučajeva kada su posednici ovakvog dokumenta bili sudski gonjeni i osuđeni zbog korišćenja falsifikovanog dokumenta. Ovakve presude su donete uprkos tome što se čini da je dato lice postupalo u dobroj nameri i bez ikakve namere da izvrši prevaru. Krivtvorenje dokumenata je krivično delo prema članu 203 *Krivičnog zakona Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo*, koji kaže:

"(1) Ko napravi lažnu ili preinači pravu ispravu u nameri da se takva isprava upotrebi kao prava, ili ko lažnu ili preinačenu ispravu upotrebi kao pravu ili je nabavi radi upotrebe, kazniće se zatvorom do tri godine."

U stavu 3 člana 203 kazna se povećava na period od tri (3) meseca do pet (5) godina za krivtvorenje/falsifikovanje nekih dokumenata, kao što su javne isprave (koje obuhvataju i vozačke dozvole).

OEBS je zauzela stav da je gonjenje ovakvih lica zbog posedovanja krivtvorenih isprava potpuno pogrešno, budući da ovakve isprave nisu "preinačene prave isprave." Odeljenje pravosuđa (OP) UNMIK takođe je zauzelo takav stav, i ovaj problem nedavno je rešen u Pravosudnom biltenu 2003/1 (19. mart 2003) o valjanosti vozačkih dozvola izdatih od strane organa vlasti u Saveznoj Republici Jugoslaviji. U biltenu se razjašnjava stav UNMIK u vezi validnosti vozačkih dozvola izdatih od strane organa vlasti Republike Srbije ili Savezne Republike Jugoslavije, i u vezi s tim šta predstavlja krivtvorenje. Prema ovom biltenu, "Dozvola koja je izdata od strane vlasti SRJ ili Srbije, čak i ako se smatra nevažećom od strane UNMIK, ipak nije falsifikat, i nije pravilno da se lice optuži ili osudi za ovo delo, suprotno članu 203 zbog pribavljanja ili korišćenja ovakve dozvole."⁸¹

Prema saznanjima OEBS, donekle je suzbijen problem nepropisnog optuživanja za falsifikat. Nedavno je Vrhovni sud Kosova poništio odluku Okružnog suda iz Gjilan/Gnjilana i vratio predmet na ponovno razmatranje sudu prve instance. Razlog za ovo bio je što su opštinski i okružni sud osudili okrivljeno lice za falsifikat pod obrazloženjem da je njegova vozačka dozvola bila izdata od strane Ministarstva za unutrašnje poslove u Vranju. Vrhovni sud je zaključio da se moraju obezbediti dokazi o falsifikovanju i da se presuda mora bazirati na zakonu i Pravosudnom biltenu 2003/1.⁸²

Shodno Zajedničkom dokumentu,⁸³ pripremljen je nacrt Protokola 2002. između UNMIK i Savezne Republike Jugoslavije, o kretanju registrovanih vozila i izdavanju dozvola i dokumenata o regostraciji vozila. Protokol bi trebalo da olakša slobodu kretanja za građane iz Srbije i Crne Gore koji dolaze na Kosovo i *vice versa*, uz uzajamno priznavanje registracionih tablica za vozila i dokumenata. Protokol nikada nije potpisan, ali je odnedavno zapažen napredak. Šesnaestog jula 2003. održan je sastanak između Stuba I UNMIK (policija i pravosuđe) i Koordinacionog centra za Kosovo. Strane su se složile u pogledu teksta novog nacrta Protokola u vezi slobode kretanja svih vozila koja imaju dozvole i tablice UNMIK i Srbije i Crne Gore, i uneti su amandmani o uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola. Nacrt

⁷⁹ Član 1.1(b).

⁸⁰ Vidi član 5.

⁸¹ Član 6 razjašnjava da se dozvola ne može smatrati falsifikovanom na Kosovu samo zbog činjenice što su je izdale vlasti SRJ ili Srbije. Međutim, dozvole se ipak mogu falsifikovati prema drugim kriterijumima koji su propisani ovim članom.

⁸² Vrhovni sud Kosova, Pk. nr. 24/2003, 27. jun 2003.

⁸³ Vidi fusnotu 18.

ovog protokola čeka na usvajanje od strane srpske Vlade. Sve dok srpski zvaničnici ne priznaju registracione tablice i vozačke dozvole koje izdaje UNMIK, sloboda kretanja biće drastično ograničena, a Kosovci koji žele legalno da putuju u Srbiju moraće da imaju duple vozačke dozvole i registracione tablice.

U svakom slučaju, UNMIK mora da obavesti javnost o validnosti nekih srpskih dokumenata. Čini se da je javnost često loše obavještena i da se oslanja na izjave u novinama da bi saznala kakvu pravnu vrednost imaju njihova dokumenta. Na primer, odluka o validnosti registracionih dokumenata za vozila iz SRJ izložena je delimično u izvršnoj odluci. Najnovija Izvršna odluka 2003/13 o registraciji privatnih vozila na Kosovu za lica sa stalnim boravištem na Kosovu predviđa izuzeće od ustanovljenih dažbina za prvu registraciju privatnih vozila na Kosovu ukoliko su ta vozila već registrovana kod vlasti SRJ. Ovo je pozitivan razvoj jer proširuje kategoriju lica koji su izuzeti od plaćanja ovih dažbina. Međutim, izvršene odluke kao ova se ne objavljuju u Službenom listu Kosova, a ove informacije su praktično nedostupne javnosti.

ZAKLJUČAK

Kako je izneseno u ovom izveštaju, paralelne strukture i dalje postoje u nekoliko oblasti javnog sektora. Postojanje paralelnih sistema može biti negativno po vladavinu zakona. Odluke i usluge koje pružaju strukture pod srpskom upravom imaju neposredan uticaj na prava i živote pojedinaca koji žive na Kosovu. Na primer, neki Kosovci rizikuju da im imovina bude srušena zato što UNMIK ne priznate građevinske dozvolu koju su izdali paralelni organi. Kosovci se nepravedno optužuju za posedovanje krivotvorenih isprava kada koriste vozačke dozvole izdate od strane srpskih organa na Kosovu.

Paralelne strukture su u velikoj meri politizovano pitanje. Time što nastavlja sa finansiranjem ovih struktura, Vlada Srbije nastavlja da kontroliše delove Kosova. Istovremeno, prava i interesi pojedinaca ugroženi su kontinuiranim odbijanjem UNMIK da prizna odluke koje su donele paralelne strukture. Ovakva situacija može se rešiti samo političkim sporazumom između UNMIK i srpskih vlasti.

Međutim, obe strane čine pokušaje da prevaziđu neke od teškoća. Potpisivanje "Zajedničke deklaracije o izboru sudija i tužilaca srpskog porekla u multietnički pravosudni sistem na Kosovu" između Ministra pravde Republike Srbije i zamenika SPGS za policiju i pravosuđe predstavlja uspeh. Zajednička deklaracija je omogućila izbor tužilaca i sudija kosovskih Srba u sudove UNMIK u severnim opštinama. Ovo može i trebalo bi da posluži kao model za druge sfere javnog života, gde treba preduzeti mere za raspuštanje paralelnih institucija.

UNMIK bi trebalo da zauzme pragmatičniji pristup koji bi možda morao priznati činjenicu da neki Kosovci, ranije, nisu imali nikakav razuman izbor osim da se obrate srpskim strukturama. Pribegavanje sudu ili upravnom telu UNMIK značilo je, između ostalog, rizikovati ličnu sigurnost. Proglašenje da su odluke srpskih sudova i upravnih tela nevažeće i pravno ništavne moglo bi imati negativan uticaj na interese onih koji su pretpostavili, verovatno sasvim razumno, da ove odluke imaju pravnu snagu na Kosovu. UNMIK bi stoga trebalo da razmotri prihvatanje ovih odluka kao pravovaljanih.

UNMIK bi trebalo da odluči o pravnoj valjanosti odluka i presuda koje su donele paralelne strukture. Ovu odluku treba objaviti tako da lica koja se oslanjala na paralelne strukture pouzdano znaju koja su njihova tekuća zakonska prava ili obaveze. Da bi se ove odluke tretirale kao pravosnažne, takođe treba razjasniti vremenske rokove i krajnje rokove. Na primer, OEBS predlaže da se 13. januar 2003. uzme kao krajnji rok za priznavanje odluka paralelnih sudova u severnim opštinama, jer je to datum kada su zvanično uspostavljeni sudovi UNMIK u Zubinom Potoku i Leposaviću/Leposaviq.

Pored toga, UNMIK bi trebalo da uzme u obzir činjenicu da lica koja imaju potrebu putovati u Srbiju ne mogu to uraditi ukoliko ne pokažu dokumenta izdata od srpskih vlasti. Mora prestati praksa da se ljudi hapse i optužuju za posedovanje krivotvorenih isprava samo zato što su one izdate od srpskih vlasti na Kosovu. U tom cilju, sudije i tužioci moraju uzeti u obzir politiku UNMIK iznesenu u Pravosudnom biltenu 2003/1 i nedavne odluke Vrhovnog suda po tom pitanju. Najpraktičnije rešenje ovog problema bilo bi da UNMIK toleriše srpske isprave, bez obzira na mesto izdavanja. Istovremeno, UNMIK bi polako trebalo da smanji prisustvo nepriznatih srpskih upravnih struktura na teritoriji Kosova. U svakom slučaju, UNMIK mora biti transparentnija i informisati javnost o statusu srpskih isprava.

Zajednički dokument⁸⁴ predviđa da kosovski Srbi imaju pristup obrazovanju na sopstvenom jeziku, od osnovne škole do universiteta. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju

---

⁸⁴ Zajednički dokument UNMIK-SRJ, od 5. novembra 2001., str 6.

(MONT) PIS mora stvoriti uslove u kosovskim školama koje će zadovoljiti potrebe svih zajednica, uključujući kosovske Srbe. Posebno se moraju obezbediti knjige i drugi nastavni materijal na zvaničnim jezicima na Kosovu. MONT i MOSS bi uzajamno trebalo da priznaju diplome i potvrde svojih učenika. Kada se bave ovim pitanjima, vlasti bi trebalo da obrate pažnju na činjenicu da je pravo na obrazovanje pravo deteta, a ne pravo roditelja.

Bolnice i druge zdravstvene ustanove pod srpskom upravom su se pokazale kao neophodne za pružanje zdravstvene zaštite nekih zajednica koje se plaše potražiti pomoć u ustanovama pod kosovskom upravom. Ministarstvo zdravlja PIS mora dodeliti sredstva i aktivno preduzeti mere kako bi doprlo do ovih zajednica i pomoglo im da otklone svoj strah. Štaviše, Ministarstvo zdravlja bi trebalo da se konsultuje sa Ministarstvom zdravlja Srbije kako bi se zdravstvena zaštita poboljšala za sve zajednice na Kosovu, a srpsko medicinsko osoblje na Kosovu uključilo u kosovske zdravstvene strukture.

Ma koja sredstva i metode UNMIK preduzela kako bi rešila problem paralelnih struktura, Misija mora uložiti napor da ne otuđi strukture, osobe koje u njima rade, ili one koji su u dobroj nameri imali od njih koristi.